

Veronika Deseniška.

Tragedija v petih dejanjih.

Spisal

Josip Jurčič.

Igra se l. 1422. do 1424.

Motto : „Tragedija se tudi nam obeta.“
Preširen.

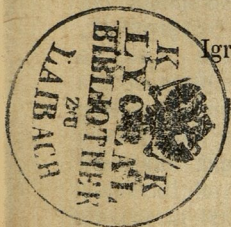
Izdalo in založilo

Dramatično društvo v Ljubljani.

V Ljubljani.

Natisnila „Národna tiskarna“.

1886.

Veronika Dessenická.

Tragedie v pěti dějstvích.

První vydání.
Londra 1832.

Prostějovské knihárství, 1832.

Prostějovské knihárství, 1832.

První vydání.
Prostějovské knihárství v Prostějově.

Prostějovské knihárství.

Národní knihovna v Praze.
1832.

Pripomének.

Solnčne ljubezni polne dogodbe in tragična smrt Veronike Deseniške so mnogo let zanimale pokojnega Jurčiča, ki je predmete povestim svojim rad zajemal iz domače zgodovine, in delj časa je premišljal, ali naj bi „Veroniki Deseniški“ dal pripovedno, ali dramatično obliko. Napósled se je odločil za zadnjo. Toda, žal, lotil se je tega dela, ko je bil že telesno bolan in dušno potrt in obnemogel. Zadnje tedne pred smrtjo svojo je dopolnjeval „Rokovnjače“ ter delal to tragedijo, katero je spisal, a ne umetniški zvršil tri dni pred smrtjo svojo. A dasi ima „Veronika Deseniška“, površno osnovana in naglo pisana ob času, ko je pesnik ležal že na smrtni postelji, na sebi mnogo tehniških napak, tako da se nikakor ne more imenovati dovršeno delo, vendar jo tukaj izročamo Slovencem ter se nadejamo, da navzlic mnogoterim hibam prijazno in hvaležno vsprejmo poslednji dramatični proizvod neumrjočega pesnika.

V Ljubljani 1. oktobra 1886.

Fr. Levec.

O S E B E.

Deseničar, graščak na Desenicah.

Veronika, njegova hči.

Janko, njegov netjak.

Teta Veronikina.

Herman, grof celjski.

Fridrih Celjski, sin njegov.

Elizabeta, Fridrihova soproga.

Soteščan, graščak.

Meta, služabnica Veronikina na Ostrovci.

Strežaji in služabniki.

Vitezi.

Poročnik.

Predsednik sodišča.

Sodniki.

Zagovorniki.

Poslušalci in priče.

Ljudstvo.

Prvo dejanje.

Velika soba v gradiči Deseniškem.

Prvi prizor.

Dva strežaja (osnaživša sobo).

Prvi strežaj. Nobene pajčevine je ni več, ko bi zlat penez za njo dal.

Drugi strežaj. Saj je tudi prej ni bilo. Videla bi jo bila gospodična Veronika uže Bog ve kedaj. Le stari gospod je siten. Misli, da moramo zmirom delati, ometati, brisati, kjer treba ni. Ko bi le tudi mislil tako natančno plačevati, kakor ukazuje.

Prvi strežaj. Bog vé, koga neki pričakujeta gospod in gospica, ko takó uže ves dan tekata v skrbah in veselji. Vendar ne kakovega snubača?

Drugi strežaj. Kaj ti nisem še povedal, koga? Jaz vem. Gospica Veronika mi je sama povedala. Celjskega grofa, mladega, pričakujejo, tega, ki ima v Krškem grad, ki bode pa nekdej tako mogočen kakor mu je oče zdaj.

Prvi strežaj. Celjskega grofa? Kaj je to takó imeniten rod, da je treba takega létanja?

Drugi strežaj. Celjski grofje? Ho, hó! To so ti strašno imenitna gospóda! Naš gospod Deseničar je pravi berač proti njim. Kraljem dajejo hčere v možitev, cesarjem denar posojujejo in gradove kupujejo vrh gradov po Hrvatskem, Kranjskem, Štajerskem in Koroškem.

Prvi strežaj. Celjski grofje? Tedaj imajo denarja, kakor tisti šepavi mož na gori v pripovedi, ki mu je vrag na strehi tak lonec z zlatom polnil, kateremu je bilo dno utrto.

Drugi strežaj. Skoraj da takisto. Na mernike zlata ne zmerijo, kar ga grofje Celjanje imajo, slišal sem.

Prvi strežaj. Kaj misliš, po kaj pride Celjan k nam. Morda ženit se. To bi bil naš gospod študent Janko hud, hi hi!

Drugi strežaj. E, ženit se uže ne, dejal bi, ker tudi grofje ne smejo več kot jedno ženo imeti, a ta mladi Celjski je uže oženjen, zdi se mi.

Prvi strežuj. Nu prav, bova videla, koliko nam izpod tega bogatega palca pade na dar.

Drugi strežaj. Da, baš! Če je večji bogatin, večji je skopuh. Kjer je vrag enkrat kupček znesel, tam ne jemlje rad proč, na dalje kopiči. Prej

ti bode naš stari Deseniški, ki je nasproti Celjanom berač, petico v roko stisnil nego grof.

Prvi strežaj. Berač, praviš. O ko bi te bil slišal!

Drugi strežaj. Palica bi pela! Ali je vendar berač! — Pojdi, imava še zgoraj rázgleda. (Otideta.)

Drugi prizor.

Deseničar, Janko (prideta v pogovoru).

Deseničar. To ni nič, pravim, to ni nič! Zdaj celo ne pojdeš nikamor od nas. Tukaj ostaneš! Kam pa misliš, kam si namenjen? Kaj imaš opravka ravno denes?

Janko. Odjezdil bi za nekoliko dnij v Zagreb. Tam dobim neko knjigo, ki bi jo rad.

Deseničar. Pojdi ti in tvoja knjiga! Ti ostaneš tu pri nas doma. Nisi li pri nas, kakor da bi bil domá? In ravno zdaj, ko pride Celjski grof Fridrih, vendar moraš tudi ostati, da se seznaniš z njim. Veš, to nikdar ne škoduje, znanje z visoko gospôdo. Ti premoreš tako malo imenja po svojih ljudeh, da je skoro nič, jaz tudi nemam mnogo, vidiš potem je prava sreča, da imamo priliko, tacega slovečega in bogatega gosta sprejemati v

mojej hiši, kakor je Celjski Fridrih. Sè starim Hermanom sva bila na saboru pač skupaj, ali ne vem, da li me je poznal. Kaj smo mi proti njemu? Kmetje. Velika čast za mene je, da pride in celo, da prej naznani prihod. Zdaj pa, da bi ti proč hodil? Jaz te moram vendar predstaviti kot svojega sorodnika.

Janko. Če vi ukažete, da ostanem, ujec, potem ostanem. Ali, da vam istino povem, ne rad.

Deseničar. A zakaj ne? boga mi! Menda se vender višje družbe ne bojiš.

Janko. Bojim se je ne, a veseli me tudi ne, zato bi najrajši za te dni odšel. Ti Celjski niso po mojem srcu, naj bodo bogati in velemožni kakor hoté.

Deseničar. Kako je to?

Janko. Ošaben rod je, jaz se ne klanjam rad, to veste.

Deseničar. Kdo terja, da se klanjaš? Grofi nismo, ali plemenitaši smo, pred kralja lahko pristopamo.

Janko. Vi ga boste prijazno sprejeli, ujec, pojde vam od srca. Meni pa bi na lici čital, da ne spoštujem vse celjske hiše skupaj. Čemu bi se torej ne umaknil, če se smem in morem.

Deseničar. Ali, ljubi moj, kdo bi bil tako nepreviden, in bi vse kazal, kar misli? Jaz sem

uže tudi mnogokaj slišal o Celjskih grofih, zlasti o starem. Ta je trd in kamenito srce v sebi nosi. Ali kaj to mene briga? Mogočen je, to vem, in pred mogočnostjo nosi svet hrbet kriv.

Janko. Jaz ga tudi krivim, kadar moram, ali kadar ni treba, ne!

Deseničar. Jaz pa pravim, da je treba, in cela naša dolžnost je. Čuj! Ali nisi še slišal, zakaj Celjski zbirajo bogastvo, skupljujejo posestvo in se družinijo z vladarsko hišo cesarjevo? Zakaj skupujejo posestvo večjidel pri nas po Kranjskem, po Štajerskem, in se uže sami podpisujejo vojvodi vseh Slovenov? Zakaj iščejo zvez z našimi Frankopani, in banstva Hrvatskega? To ima svoj pomen, ki ga moraš lahko razumeti, če se spominjaš, kako si še kot dečko z menoj vred rad poslušal patra Tiburcija, ko je nam pripovedoval o kralji Samu, o Ljudevitu, Zvonimiru in o družih hrvatskih kraljih, ki so vladali nad našim narodom. Vse kaže, da Celjani tudi na kaj tacega delajo. Oni imajo svojo veliko misel.

Janko. Ravno zato jih ne ljubim. Celjski grofi so presamogoltni, presebični, da bi si mogli velik cilj postavljati, ki bi bil nam na korist, in ne le njim.

Deseničar. Zakaj pa ne obema? Ravno ker so lakomni gospodarstva in bogastva, zato so delavni.

Janko. Potem pa gorje nam in svobodi, kolikor je še imamo, če ta rodbina do vrhovnega gospodstva pride nad nami.

Deseničar. Svobodo jim hočejo uže sami izviti iz rok tisti, ki za nami pridejo, naj nas le oni državno zjedinijo, dečko . . . Nu, ti ostaneš doma, pa je!

Janko. Če zahtevate vi, ujec . . .

Deseničar. Jaz nič ne zahtevam. Nečem. Pokorščino sem terjal prej, ko si bil mlajši. Zdaj si svoj gospod. Jaz ti le svetujem. Mislim pa, da moraš sam izprevideti, da je v tem slučaju in zmirom dobro, če se človek malo zataji, če je uljudnejši v obliki, nego je morda v srcu. Svet je ~~enkrat~~ tak, in ti ga ne bodeš pre naredil.

Tretji prizor.

Veronika. Prejšnja.

Deseničar. Dobro, da si prišla. Glej, zdaj ti izročim tega mladega gospoda. Če ga ti ne pregovoriš, potem naj gre.

Veronika. Kaj pa je, oče?

Deseničar. Proč hoče iti.

Veronika. Janko? Po kaj, kam?

Deseničar. Ker mi gosta pričakujemo, hoče on odjezditi. Ravno tako se zdi, kakor da bi se koga bal. Reci mu, da mora ostati. Kaj bi bežal? — Jaz grem doli v konjski hlev pogledat. Če ima mnogo jezdečih hlapcev seboj, ne vem, kam bomo konje spravili? Pridi za menoj, Janko, če se odločiš pri nas ostati, kakor je prav. (Otide.)

Četrty prizor.

Veronika. Janko.

Veronika. Ti hočeš oditi? Zdaj, ko grof prihaja?

Janko. Hotel sem. A ker tvoj oče želi, da ne idem, ostanem, zlasti če želiš tudi ti, Veronika?

Veronika. Jaz? To vendar uže veš, da mi je vselej ljubo, kadar prideš in če dalje pri nas ostaneš. Ali če ne ostaneš rad, če hočeš iti, smeš in moreš iti; jaz te ne zadržujem prav nič.

Janko (s tresočim glasom). Prav nič? Vse jedno ti je, da li ostanem, ali grem? Potem bi pač moral iti, Veronika.

Veronika. Tega nisem rekla, da mi je vse jedno.

Janko. Ampak?

Veronika. Da si ti sitnež, ki besede kolje.

Janko. In sitneža se rada znebiš, je li?

Veronika. Vidiš, kako zavijaš moje besede?

Janko. Zavijam? Niso li jasne?

Veronika. Če pa hočeš ravno zdaj odhajati, in za to, ker pride k nam gost, katerega veš, da moj otec rad vidi, in jaz tudi rada vidim, da pride, da vsaj še kakšnega človeka izpoznam, kakor očeta, teto, tebe, hlapca Gregorja, in naše dolgočasne kmete: ni li to samo tvoja svojeglavnost? Povej mi vendar pameten uzrok.

Janko. Očetu sem ga uže povedal. Jaz sem protivnik grofov Celjskih v srcu. Zakaj? tega sam ne vem, ali dobro slutim, da jim prijatelj ne bi mogel biti, če prav niso taki, kakor sodim, da so. Za to sem se jih hotel ogniti; — to je vse.

Veronika. Vse? Ali, dragi bratranec, modro in pametno to pač ni. Ti si učen, čitaš latinske in grške knjige, ali razlike mej ljudmi, kakor so, pa vendar ne ločiš, vidi se mi. Premisli vendar, bratranec Janko, koliko se Celjski grofi brigajo za to, ali smo jim mi prijazni ali ne, moj oče, ti in jaz, mi, ki vse svoje kmete z jednim klicem skozi to le okno lahko na tlako skličemo, a oni grofovi, katerih slava gre čez vse dežele, v tuje kralje in cesarje. Čemu bi jih potlej ti sovražil?

Janko. Ali se brigajo za me, ali ne, ali so bogati, ali ne, to mi je vse jedno. Če imam jaz za se to, kar mi je treba, ne pogrešam Celjskih grofov, in ne iščem jih.

Veronika. To je ponos, ali —

Janko. Ponos beraški, hočeš reči.

Veronika. No da, razžaliti bi te ne mogla, ko bi tako rekla, saj velja tako meni samej, kakor tebi, oba nisva bogata ni mogočna. Ali, povej mi prav po pravici, da li ga res ne zavidáš, Celjskega grofa, za njegovo bogastvo, ime, časti, sijajnost in slavo?

Janko. Ne, zakaj bi ga zavidal?

Veronika. Jaz pa!

Janko. Zavist je greh, slabost, neplemenitost, a ti jo priznavaš z nekakim ponosom.

Veronika. Pričakovala sem od svojega gospoda bratranca tako strog odgovor. Ali, dragi moj, moja zavist ni pregrešna, vsaj jaz ne čutim čisto nič slabe vesti zaradi nje. Jaz namreč nikomur ne zavidam sreče takó, da bi mu jo vzela in sebi pridržala. Naj bodo drugi srečni, kakor jim Bog da, sama jaz bi tudi rada bila. Drugi naj imajo bogastvo, a jaz bi ga tudi rada imela. Da je ubožnost sreča, bogastvo pa nepotrebno, tega ne morem verjeti, jaz ne. Oče pravijo: „Stari plemenitaši smo, pred kralja lahko stopamo!“ In ti praviš

tudi tako, ne li? A ko sem bila v Zagrebu, hodila sva z očetom peš iz cerkve, drugi plemenitaši so se v lepih vozeh vozili. Jaz sem imela mej mladimi najslabšo obleko, druge so bile polne zlata. Vidiš in to je neprijeten čut, naj vidva z gospodom patrom Tiburcijem rečeta, kar hočeta. Zakaj bi si jaz ne smela želeti, kar vidim, da druge imajo? Ah, in še take, ki ne vedó, kakó srečne so, ko imajo vsega in morejo zmirom mej ljudi priti! Mi pak moramo v tem oddaljenem gozdu skoro vse leto sami biti, malo kedaj se kak boljši človek oglasi. A še tačas ti ni prav!

Janko (žalosten). Prvič te slišim tako govoriti, Veronika.

Veronika. Nadaljevanje pride drugič. Oče ti je rekel za njim priti. Idi! Kajti da bi odhajal, tega ne pustim, strogi gospod bratranec.

Janko. Če me pošiljaš proč, moram iti.
(*Otide.*)

Peti prizor.

Veronika (sama).

Dober človek, ta naš bratranec Janko, res dober človek, ali grozno dolgočasen! Dober mož,

pošten, mehkega srca, moder, vse res, ali dolgočasen! Jaz pač vem, da on name misli, da me bode prosil, naj bi mu bila žena. A bojim se skoraj tega. Dolgočasno življenje! Vendar bi bilo bolje, ko bi prišel pome tako kak lep, bogat, vesel, in kak veljaven mej svetom! A kdo bode prišel k nam v to puštinjo? (Gleda se v zrcalu.) Pa bi vendar lahko prišel. Grda res nisem.

Šesti prizor.

Veronika. Teta.

Teta. Kaj delaš tu? Gosti utegnejo priti, a ti nisi še preoblečena.

Veronika. Ah, imam li pravo izbiro za (preoblačiti se)!

Teta. Zahvali Boga, da ti je dal lep obraz in lepo rast, katerej ni treba z drago obleko pomagati, da se more ljudem pokazati. Sicer se pa tudi nemaš pritožiti. Dosti jih je, ki so tudi plemenite, a se ne morejo niti tako pohvaliti kot ti.

Veronika. Teta! Kakšen pa je ta mladi Celjski grof Fridrih, ste li slišali o njem?

Teta. Lepi možjé so ti Celjski. Močni in

veliki junaki. Ali kaj te to briga? Ne bo te snubil ne! Oženjen je uže, mladega je oče ženil pri Frankopanih v Modrušu.

Veronika. Ima lepo ženo?

Teta. Domišljam se, da mi je pripovedoval krošnjar - kupec to zimo, da ni lepa, ni zdrava. Zakon jima ni srečen. Ali ljudje govore mnogo, kar ni res, Bog ve kakó je.

Veronika. Ubogi mož, lep je in bogat, sloveč in veljaven, a ima tako ženo, da srečen ni. To je čudno! (Na dvorišči se čuje rog.)

Teta. Tukaj so!

Veronika. Oh, in jaz še preoblečena nisem. *Teta* pojte z menoj, pomagat mi.

Teta (pri oknu). Pet, šest, sedem konj je na dvoru.

Veronika. Tu sem pridejo, pojdi proč.

Teta. Uže gredó. (Obe na levo otideta.)

Sedmi prizor.

Grof Fridrih Celjski, Deseničar, Soteščan (pridejo od desne).

Fridrih. Ne trudite se, gospodar, ne ostane nemo dolgo na vašem domu. Samo mimogrede smo vas obiskali, da pogledamo, kje in kako

imate svoj stan in kakovo vino hranite v kleti za dobra štajerska grla. Poleg tega lahko tudi slišimo, kedaj mislite hčer močiti, kedaj nas boste v svate vabili, ker svet govori, da vam je Bog dal, ali da vam je ranjca žena porodila lepo žensko dete. Kje jo imate? Staro rudeče vino, pa mlado belo deklè, — temu smo vselej prijatelji.

Deseničar. Precej bo oboje tu. — Ivan! A, moram sam iti!

Fridrih. Najprej vina, potlej hčer.

Soteščan. A za me bi bilo narobe bolje.

Deseničar. Precej, gospoda! (Otide.)

Osmi prizor.

Prejšnja (brez Deseničarja).

Fridrih. Nu, zdaj smo tu. Zdaj mi povedaj, zakaj si me prosil, naj storim ta pot? Zanimivega tu na Desenicah, v tem hrvatskem plemenitaškem brlogu, ne nahajam nič posebnega. Najbrž bode še vino kislo, ki ga prinese, in tisto dekle, katero hvališ, bode tudi kaka navadna prikazen, kakor jih na kupe doli v dolini purane pase. Tedaj zakaj si me sem gnal?

Soteščan. Vem, da je bilo drzno, da sem te prosil: pojdi z menoj, ali prav za prav, pojdi, da grem s tobaj v Desenice. Ali ti si mi obljubil, da mi jedno prošnjo izpolniš, in polovico si jo že izpolnil, polovico pa te zdaj prosim, da jo še izpolniš. — Reci temu staremu Deseničanu, naj dá svojo hčer k tebi na dvor v Krško, da vstopi kot plemenita gospica v službo tvoje gospé. In sicer tako ga pregovori, da jo bode dal precej zdaj z nami. Če nehče drugače, naj nas spremi sam, a tebi, ki si oženjen, jo uže lahko zaupa. Stori mi to, in jaz ti grem kacega sovražnika zabost, kadar spi, ali kar ukažeš, ti storim.

Fridrih. Kaj vraga? Tedaj po deklico smo prišli v to raztrgano gnezdo?

Soteščan. Da. Ali čuj, ti moraš reči, da tvoja gospa želí, naj pride v njeno službo, kjer se mnogokaj nauči, drugače ne bi bilo morda nič. Tega ne sme nihče slutiti, da sem te jaz nagovoril. Kadar je (enkrat) pri tebi v Krškem, potlej se bode že izhajalo kakó tudi iz te laži.

Fridrih. A kakšne namene imaš ti pri tem, stara lisica ti!

Soteščan. Ženiti se hočem, in ta deklica mi najbolj dopade.

Fridrih. Ti ženiti?

Soteščan. Misliš, da jaz res nemam nobenega razuma za žensko lepoto in zakonsko srečo? Da, ta deklica mi je všeč. V Zagrebu sem jo ondan videl, in rekel sem, ko bi to dobil, pa se oženim tudi jaz.

Fridrih. No, to je pač navadna stvar: vprašaj njo in očeta, ali te hočeta za moža in zeta, in vse je pri kraji. Ti res nisi več posebno mlad, ali imaš Sotesko, ki je vendar vredna devet Desenic, torej starega uže predobiš. Za dekleta pa zberi nekoliko lepih besedij, če ti jih je še kaj ostalo, in če si kedaj znal ženskam slepariti. Kaj je bilo treba mene pri stvari? In kaj je treba, da jo jaz vabim v službo k svojej ženi?

Soteščan. Prav treba je. Jaz bi si pač upal s starim naglo na čisto priti, a z dekletom pa vendar ne gre tako brž. Takó daleč, kakor je sem na Desenice, vendar ne morem hoditi. Zato bi jo rad imel pri tebi na Krškem. To sem uže slišal, da ni dober pot pri ženskah precej strmoglav z ženitvijo v izbo priti. Počasi se me mora privaditi. To pa je le mogoče, če mi mojo prošnjo izpolniš in jo soboj vzameš. Z možmi mi je lahko dogovoriti se brž, a s tako neumno malo gosko mi jezik ne gre.

Fridrih. Da, veš ti prijatelj, mnogo je, kar terjaš. Kar precej soboj vzeti jo! To je težava. Moja žena je velika sitnost. Nič jej ni prav.

Soteščan. Če ne moreš, pusti. A glej, stari pride, pazi.

Deveti prizor.

Prejšnja. Deseničar (sè služabnikoma, ki vino nosita).

Deseničar. Kder pri nas ni človek sam, tam gre narobe. Oprostita, gospoda, da sta morala dalje čakati, negde li treba. Moji sluge bi mi bili skoro večji sod vina po kleti izpustili.

Fridrih. Potem bi bilo to pomenilo, da smo mi nesrečo prinesli vam na dom.

Deseničar. To pa ne. Sreča ali nesreča je v božjih rokah. — Prosim, vino je tu! Dobro došli, še enkrat! A zdaj nobene besede več o tem, da bi uže takoj odšli. Dolgo uže se mi ni pripetilo, da bi bil tako odličnega gospoda pod svojo streho pozdraviti mogel. Zatorej ustrezite mi in ostanite vsaj jedno noč.

Deseti prizor.

Prejšnji. Veronika.

Deseničar. Evo, tu prihaja moja hči. — Glej Veronika, gospod mladi grof Celjski, pozdravi ga

v našem domu. Gospod je prej tako ljubeznjiv bil, da je po tebi vprašal takoj, ko je prišel. Čudil sem se le, kje tičiš, da te ni voščit „dobro došli“ njemu in čestitemu njega družniku, gospodu iz Soteske.

Veronika. Gospod grof, in vi gospod, prosim bodita prepričana, da znamo ceniti veliko čast, katero ste nam pokazali s svojim pohodom.

Celjski. Hvala, gospica. Daleč je do vaših Desenic, in pot ne najlepši; ali ko bi bil uže prej vedel, da v tem kraji tako krasne cvetice cveto, ne bi bili še le denes prvič tukaj, prej bi bili prišli.

Veronika. Veseli me, če vam sploh kaj ugaja pri nas, če ravno ste morda le nekaj lepega rekli, kar se navadno ne misli v vsej istini. Bala sem se in bojim se še, da boste razloček mej našim domom in mej svojimi navadnimi krogi le preveč čutili. Ali, ako vas ne pogostimo tako dostojno, kakor bi radi, volja naša ni kriva.

Fridrih. In prijazna volja od vas, lepa gospica, nam je ljubša, nego vsaka druga sijajnost.

Deseničar. Čuješ, Veronika, gospoda hočejo uže danes odhajati. Reci jim tudi, da naj nam veselje storé in vsaj jedno noč pod našo streho spé in nam hišne sreče ne odnesó.

Veronika. Oče misli narodno vero, da gost, ki srečo prinese v hišo, ostane vsaj od zahoda do vzhoda solnca. Zato se moram strinjati z njegovo prošnjo.

Fridrih. Za vabilom pak mora prihajati vabilo. Kako, ko bi mi vaše vabilo vzprejeli, boste li vi, gospica, potem posnemali nas v poslušnosti in našega vabila ne zametavali, kadar vam rečemo: pridite tudi vi k nam v naš dom in prinesite srečo soboj.

Veronika (osupneno veselo). Jaz?

Fridrih. Da, vi. Glejte, mi smo vam pokorni, mi ostanemo pri vas, midva in najini spremljevalci doli. In najboljše je, da precej vidimo, ali nam hočete tudi vi enako z enacim povračevati, ali pa samo terjate, pa dajete ne. — Moja žena vas vabi, da za nekoliko mesecev, kolikor vas bode ravno volja, vstopite mej njene plemenite gospodične. Ni treba misliti, da je to kakšna poniževalna služba, vaše vrstnice so vse iz dobrih rodovin. Ona je slišala o vaši izredni lepoti, in jaz vidim, da je več kot resnico slišala, in želi si vas poleg sebe imeti. Hočete? In oče? Menda ne bode protiven?

Soteščan (zase). Prej ni hotel obljubiti, a zdaj se mu mudi! Sumnjivo! Nazadnje njemu samemu dopada. Vendar pomagati mu moram. (Na glas.)

Gotovo bode tudi gospodar Deseniški takoj izprevidel, da je njegovej gospici hčerki le na veliko korist, ako more nekoliko časa mladosti preživeti v tako izbornem krogu, kakor ga ima gospa grofica Elizabeta okolo sebe. Ta čas jej mora kot čas učenja in zabave vse življenje v prijetnem spominu ostati. Hčere iz prvih rodbin plemstva celega Štajerja, Kranjske in Hrvatske z veseljem poslušajo podobna vabila na dvore prihodnjega celjskega starogrofa.

Deseničar. O, meni je čast, zeló ljubo, velika čast, samo če ona hoče. Greš?

Janko (ki je bil mêm zadnjim tiho prišel). Ne hodi!

Veronika. Pojdem!

Fridrih. Dobro.

Janko. Ne hodi!

Fridrih. Kaj hoče ta?

Veronika. On nema tu ničesa hoteti.

Janko. Ničesa? Naj ti ne bode nikdar žal!
(Otide naglo. Ko drugi čudé se gledajo za njim, zagrinjalo pade.)

Drugo dejanje.

Fridrihov grad v Krškem. Pred vežo vrt.

Prvi prizor.

Herman. Soteščan.

Herman. Kaj praviš? Moj sin, Fridrih grof Celjski, resno zaljubljen? Ta beseda se mi preneumno glasi. Saj vendar ima uže sam sina, ki bode skoro divjega konja osedlal, pa mi pripoveduješ, da je zaljubljen? Ti pač misliš le, da ima kake navadne opravke s katero žensko, za kar se jaz ne brigam. Mar naj mu s šibo za hrbtom stojim?

Soteščan. Ne, milostni gospod grof, jaz nisem mislil kake navadne lahkomiselnosti, temuč prav resno razmero, ki more škodovati njemu in rodbini vašej, ker deklica je plemenita, ki jo ima tu v hiši in ki gori za njo: hči gospodarja z Desenic. Hrvatski mali plemenitaši utegnejo hrup

zagnati, če slišijo, kaj se tu govori o razmeri oženjenega moža do plemenite hčere, katero je grofica na svoj dvor vzela.

Herman. Plemenita deklica? Z Desenic? To je nekaj družega.

Soteščan. To sem jaz tudi mislil. Zato, samo iz ljubezni do vaše slavne hiše sem si dovolil izpregovoriti.

Herman. Vprašal sem te, in dolžnost je tvoja, dokler si v mojej službi, da meni poveš vse, kar veš. Kadar mene ne bode, tačas služi Fridrihu. — Tedaj stari Hrvat ima lehkomišno lepo hčer?

Soteščan. Lepa je, a lehkomišna ne. Vrlo dekcle je, ponosno in gotovo še nepokvarjeno. Ravno zato je pa tem nevarneje, da se grof Fridrih zaljubi v njo, ki je uže oženjen, ko bi deklica vendar prav lahko dobro možila se.

Herman. Mar bi jo ti vzal?

Soteščan (v zadregi). Jaz?

Herman. A takó! Zdaj umem. Ni le tvoja skrb za moje in mojega sina dobro ime, kar govori iz tebe. Vendar, to je vse jedno. Prav imaš vendar, da to ne gre v račune moje hiše. Žena Fridrihova je bolna, utegne umreti, in potem ne bi bilo dobro, da ima tako mlado dekcle pred nosom, ki je z Desenic doma. Uže vem, kaj imam

storiti. Ti pa pojdeš z menoj za nekaj dnij. Kasneje lahko greš na Desenice in snubiš. Deklica ne bode niti dva dni več v Krškem. Skrbi, da bodo konji osedlani, mi odjezdimo.

Soteščan. Precej, gospod. — Tu gre grof Fridrih! Prosim, mojega imena ne imenovati v tej stvari. (Otide.)

Drugi prizor.

Herman. Fridrih.

Herman. Veš ti, Fric, da sem spet s teboj prav nezadovoljen, prav popolnem nezadovoljen?

Fridrih. Smem li vprašati, zakaj, oče? Jaz se ne spominjam, da bi bil kak vaš ukaz prelomil, ali s čim družim zaslužil vašo nemilost.

Herman. „Ne spominjam!“ Ti se pač zmirom premalo spominjaš, kdo si, ali kdo imaš biti. Ne da bi gledal kakor jaz in vsi naši predniki, kako bi poveličal čast imena Celjskega, tekaš, kakor slišim, še zmirom za ženskami okolo kakor osemnajstleten golobrad, ki ne vé še, kaj je ženska.

Fridrih. Ravno v tem oziru nisem zadnje čase nič grešil, oče. Rad bi vendar vedel, kdo me je spet obrekoval pri vas.

Herman. „Nič grešil?“ Kdo se briga za tvoje grehe v tem oziru. Greši, kolikor hočeš, samo škandala ne delaj svojemu imenu. Če iščeš žensk, ne manjka ti jih. Jaz mislim, da v tvojih letih bi vendar uže lahko do izprevida prišel, da je jedna taka, kakor druga. Zato ne segaj tja, kjer se ljudem v zobe vržeš in svojemu imenu, meni in sebi škoduješ. Tega ne trpim, slišal?

Fridrih. Da, ali jaz res ne vem, kaj so vam zloreki ljudje napovedali. Jaz nisem nikamor segal, da bi se bil ljudem v zobe vrgel.

Herman. Takó! In tu v gradu imaš neko dekletce z Desenic.

Fridrih (v zadregi). To? To dekletce je pri mojej ženi v službi.

Herman. Ha, in ti celo zarudevaš, ko mi to pripoveduješ, kakor kaka devica. Te vrag! To je Celjan, to moj starši sin? Kaj treba zaradi ~~jedne~~ služkinje zarudeti pred menoj? Meni se zmirom bolj zdi, da si še dečak, ne mož.

Fridrih. Oče, ne govorite tako!

Herman. Molči! Še smo mi gospod! V službo svoje žene pa jemlješ lahko druge deklice, ne pa hčerâ hrvatskega plemstva, kateremu se je nam najmenj treba zameriti, sosebno ne hrvatskih hčerâ, ako niso le na službo tvoje ženi, nego tudi tebi, česar Deseničar ne bode mirno trpel,

kadar zve. Sicer se pa tebi ni brigati za gospice, ki so v službi tvoje žene.

Fridrih. Ali, oče, jaz vas zagotavljam, da je dekle od moje strani in od vsake še čisto, kakor . .

Herman. Pej! Kaj je meni treba tega zagotovila? Kaj je meni mar čistota ali nečistota vseh hrvatskih devic, ne le Deseniške. Hrupa nečem, škode nečem, naše ime hočem da varuješ. Zato čuj. Tega dekleta mi imaš njenemu očetu nazaj poslati, in sicer precej, dokler ves svet ne začne tako govoriti, kakor uže nekateri govoré. Da ti tvoja žena ne zadostuje, to mi je žal, ali kriv si tudi sam, čemu si se šel tako mlad ženit, jaz te nisem silil, da se ženi precej, lahko bi bil par let potrpel; jaz sem ti dovolil le, ker si ~~jedno~~ Frangepanko izbral, in ker sem mislil, da mladi ljudje tem prej pametni postanejo, čim prej se oženijo, — da nehajo za družimi letati. To se vé, samo za to, sicer vem, da žena pameti ne da. Živi kakor hočeš, ali takó ne, da bi se ime grofa Celjskega, Ortenburškega in Zagorskega glasilo kot strašilo plemenitaškim očetom mladih hčerâ. Svet je enkrat tak, jaz mu nisem načel, mnenj in predsodkov delal. A ima jih, in ravnati se mora po njih ravno tako prvi magnat v cesarstvu — in to imaš biti tudi ti — kakor

zadnji Zagorski slivar. Zatorej ponavljam: to dekle iz hiše! In sicer čim prej tem bolje.

Soteščan (se vrne). Gospod, osedlano je.

Herman (Soteščanu). Pridem! (Fridrihu.) Tedaj ne pozabi, kar sem ti ukazal. Glej, tu prihaja tvoja žena. Priporoči me jej, jaz ne utegnem poslavljati se pri njej. Soteščan me spremi. (Otide.)

Tretji prizor.

Fridrih, Elizabeta.

Elizabeta. Ni li ravnokar oče uže odšel od tebe?

Fridrih. Kdo pak!

Elizabeta. Tako naglo nas zapušča? Niti nisem govorila dosti več kot dve besedi ž njim. Takó ga puščaš proč? O!

Fridrih. Teci za njim, če mu imaš še kaj tožiti.

Elizabeta. O, mnogo bi imela še!

Fridrih (zbadljivo). Zoper moža, zoper mene, ne li? Za hrbtom tožiti, smešno ljubosumnost prodajati, da, za to si, za drugo ne. Ali, ne svetujem ti, v tem početji nadaljevati, kača!

Elizabeta. Fridrih! Moj Bog, kaj je zopet! Kako si mi spet krivičen! Niti besedice nisem o

tebi govorila, nikar pa tožila te, da-si, moj Bog, bi imela tožiti dovolj. Uže ne vem, kedaj si govoril z menoj kakor z ženó; uže ne vem, kedaj bi bila iz tvojih ust slišala kakovo ljubeznjivo besedo. In niti moje solzé te niso genile, niti niso prošnje pomagale, da me imej vsaj kot mater svojega sina jedinca v čislih. Od dne do dne si osornejši in trši z menoj, in ko bi mi ne bilo za tvoje in sinovo dobro ime, davno bi te bila zapustila in k materi bežala v Modruš, kjer niso mislili, da more Frangepanova hči priti plemenitemu soprogu v oblast, ki bode t a k ó z njo postopal, kakor ti z menoj. (Jokaje.) Da, pač bi imela uzrok tožiti ne le tvojemu očetu in svojej rodbini, temuč vsemu svetu; ali dozdej tega nisem. (Jezno.) A odslej pa hočem res začeti tožiti, res, ne le očetu, vsacemu. Dozdej pa nisem, in denes nisem nobene besede o tebi govorila z očetom.

Fridrih. In kako, da mi je očital podobno kakor ti, da sem (afektira se) „premalo ljubeznjiv s teboj.“

Elizabeta. To ti je očital? Bog ga ohrani, nisem vedela, da ima toliko čuta do mene. Ali govorila jaz o tem ž njim nisem. Po tem tacem so uže družina zapazili, kako ravnaš z menoj, in (jokaje) poleg trpljenja imam odslej nositi še sramoto zaničevane gospodinje, in na vse zadnje me

bodo še tvoje dekle proč podile z doma mojega sina.

Fridrih (pozorno). Moje dekle? Katera pa je uže poskusila proč pôditi vas, grofinja?

Elizabeta (ponosno). Poskusila? Uže? Ne, tako daleč ni še prišlo, hvala Bogu. In ko bi, sme si biti moj gospod soprog v svesti, da grofica Elizabeta Frangepan vé kaj bi imela v tem slučaju storiti.

Fridrich. V vodo skočiti?

Elizabeta. Ne, tega veselja ti ne naredim še! — A potrpi vendar, saj dolgo ne more trajati z menoj, skoro bodem morala prostor narediti tebi in potem bodeš lahko dal mojemu sinu mačeho.

Fridrih. Ko bi te bil le kedaj slišal še brez očitanj govoriti.

Elizabeta. Da, da, jaz sem kriva, sama jaz, moram biti. (Otide.)

Četrty prizor.

Fridrih (sam).

Ona ni govorila z očetom, to vidim. Povedal mu je Soteščan. Stari kozel, jaz ti uže posvetim. Za take ljudi take deklice ne rastó. Ne bodeš je

imel niti s tem rovanjem. Najprej mora moja biti, potem da vidimo dalje. — In uže zdaj očetov ukaz, da naj jo dam iz svoje biše? Vendar se ne morem odločiti, da bi poslal to deklíco izpred očíj. Ah, zakaj mi osoda ni take žene naklonila, zakaj sem dobil to, katero imam, ki ne morem ni jeden dan več vesel biti poleg nje. Kakšen razložek mej Veroniko in to stvarjo, s katero sem sovprežen! Ko sem jo jemal, mlad tepec, nisem znal razločevati ženske sploh od ljubljene in ljubeče. Zdaj poznam veliki razložek, a prepozno je! (Obstane.) Prepozno? Meni prepozno, ki bodem vendar prej ali slej starogrof Celjski? Čemu mi je oblast, čemu bogastvo mojega očeta in roda, če moram brez sreče, brez ljubezni ženske, katero si srce izbira, odrekati se uživanju, po katerem mi duša najbolj hrepeni? In vendar, očetovo voljo moram izpolniti. Vsaj po besedi. Izpod strehe! Izpod te strehe pod drugo. Tako naredimo. Pa kam? — Kam na pristavo! Tam ostane skrita, in tam morda še lažje dosežem, kar želim. Očeta moram za nos zvoditi. Dekleta pa ne dam. Ha, tu prihaja sama . . .

Peti prizor.

Veronika. Fridrih.

Veronika. Vi tu, gospod?

Fridrih. Zakaj ostanete tako daleč od mene, ali se me bojite? Pridite bliže, gospica. Ali sem vam tako zopern, da se me celo ogiblujete?

Veronika. Bojim? (Stopi bliže mu.) Zakaj bi se vas bala, saj ste bili vendar zmirom dober z menoj. Samo . . .

Fridrih. No, kaj . . . samó?

Veronika. Vi gospod, ste mi hoteli nekaj ukazati?

Fridrih. Ne, gospica, vi ste hoteli nekaj družega reči. Govorite: dober sem vam bil zmemrom, samó . . .? Kaj samó?

Veronika (sramežljivo). Samo, da ne smete spet takó začeti govoriti, kakor mi govorite, kakor ni prav, kakor veste, da vas jaz poslušati ne bi smela.

Fridrih. Ne smem ti povedati, da se mi srce od veselja smeje, če te vidim, deklica? Ne smem ti več povedati, da te ljubim, da te samo to prosim, naj te vsaj ljubiti smem; ne smem ti povedati, da sem še le potlej, ko sem tebe, deklica, zagledal, zavedel se, kaj je ljubezen, kaj

najvišji čut v človeku? Moja zlata, ti jedina, ki si mi celo srce izpolnila, prepoveduj mi, ljubiti te, reci mi, da je greh, reci, da me ne ljubiš, samo daj mi, da te vidim pri sebi, da si mi blizu, kajti brez tebe zdaj živeti več ne morem, in nečem. Jaz nimam druge sreče, nego upanje, da boš ti moja! In da bi ti tega niti povedati ne smel? Ne bodi tako neusmiljena, ne terjaj tega!

Veronika. Ali, ko bi gospa grofinja to slišala, kar govorite, ne bi govorili Vi —

Fridrih. Ne spominjaj nje! Nesrečna je bila tista ura, ki je naji zvezala. Ona zame nema čuta, jaz ne zanjo. Razloček je bil mej njo, uže ko je bila mlada, in mej teboj, kakor si sijajna in lepa tu pred menoj, razloček, kakor mej solncem in nočjo. Nikdar ni čuta imela zame, a jaz sem sebe motil le od kraja. Prej dokler tebe nisem vedel, nisem vedel, kaj bi bila zame največja sreča, zdaj še le vem, ali brez tebe doseči ne morem: da bi me ti ljubila, ti deklica jedina. Druzega ne želim od tebe nič, nič hudega, nič več kot ljubezen, in ta ni greh. Kako more greh biti, kar je najblažje v nas, kar nas povzdiguje in osrečuje. Ne veruj, in ljubi me vsaj malo tudi ti.

Veronika. O Bog, nehajte! Ko bi kdo naji slišal?

Fridrih. Sliši me samo ti, in prišel bode še srečen dan, ko bodem jaz sam vsemu svetu smel radostno zaklicati, kar zdaj samo tebi povedati smem: da si moja kraljica!

Veronika. Sladke so besede vaše in omamljive, a vendar ne smela bi jih poslušati, morala bi bežati proč!

Fridrih. Ne hodi proč. Poslušaj me. Stori mi to, kar te bom prosil, če ne, me uničiš. Če greš ti od mene. od nas proč, da te jaz ne vidim več, jaz bi od ljubezni do tebe izgubil um.

Veronika. Jezus! Saj jaz nisem hotela proč iz grada iti, le tu, le zdaj od vas, ker glava mi je polna, ne morem vsega — —

Fridrih. Glava ti je polna? Srce ti je polno, ti me ljubiš tudi, o reci mi to, le enkrat.

Veronika. Ne smem.

Fridrih. A resnica je. Taji jo, da le je resnica!

Veronika. Pustite me sámo, srce mi prekipeva.

Fridrih. Pustim te samo. Samó še jedno ti povém. Če me ljubiš, če hōčeš, da bom mogel enkrat zvati te pred vsem svetom svojo, pripravi se iti še danes z menoj na drug grad, k dobrim ljudem —

Veronika. Moj Bog!

Fridrih. Nič hudega ni to. Le da so uže ljudje izpazili mojo ljubezen do tebe, a to ne sme biti.

Veronika. Potem moram proč! Domu!

Fridrih. Domú, na Desenice, ne. Tam si zame izgubljena. Jaz hočem, da si blizu mene. Z doma sem te vzel, ker si mi srce vnela, ko sem te zagledal. Če se tja povrneš, zdi se mi, kakor da bi bila zame izgubljena. Hočeš ostati tam, kjer jaz želim, o reci mi to, da hočeš.

Veronika. Hočem.

Fridrih. Hvala ti, deklica zlata, hvala ti! Kar precej grem ukazat, da se napreže in sam te spremim. (Otide.)

Šesti prizor.

Veronika (sama).

Kaj sem rekla? Kaj sem obljubila? Da grem, kamor hoče, na konec sveta z njim ali za njim, kamor on želi, ki ga ljubim? Ne, tega nisem rekla. A, res je, šla bi! Uže ne vem, kaj govorim, kaj mislim, kadar ga vidim. Kakó blago srce je v njem, in kakó je nesrečen! Ko bi ga jaz mogla in smela tolažiti! Zvezan mi je jezik, kadar go-

vori z menoj. Govori z menoj, in kako! Svojo kraljico me je imenoval! (Tiho.) In kadar ona, ki je ne more, in ki je bolna, umrje, vzal me bode za ženo, jaz bodem grofica Celjska! Bog! Jaz grofica! On me ljubi močno. Njegove besede so takó srčne, tako ljube, kakor jih z manoj si-
 roto noben človek še govoril ni, nobeden človek še ne tako srčno in ljubo, odkar mi je moja mati umrla. — Moja mati! Kako mi nje spomin na misel prihaja? Kaj bi ona rekla. Proč! Proč od tod! Greh je, kar poslušam, kar mislim, kar upam, da, proč od tukaj grem, domov.

Sedmi prizor.

Veronika. Janko.

Janko. Zdravo, Veronika, lahko sem te našel in še samo,

Veronika. Janko!

Janko. Nepričakovan, to vem.

Veronika. Kakor od Boga poslan o pravem času.

Janko. Kaj ti je? Kako si bleda, in kake so ti oči! Povedaj mi, ali ti je kdo kaj žalega storil?

Zdaj sem jaz tu, in kdor te je razžalil, ta ima z mojim jeklom spoved. Govôri.

Veronika. Nič ni, nič. S teboj grem domov, k materi, ne k matéri, mrtva je, k očetu, k vam, tu ne smem več biti.

Janko. Kdo te je razžalil?

Veronika. Nihče, le proč pojdiva, domov.

Janko. Taka, kakor si, brez vsega, kar imaš soboj? In brez slovesa? Meni se zdi, da ti je nekdo krivico storil, ko si tako naglo proč želiš. To me sicer od srca veseli, da se vrneš z menoj domov, in očeta, ki je nekoliko bolan, bode tudi veselilo, če prideš? Predolgo si uže mej to ošabno gospodo. Ali, če te je kdo razžalil, lahko mi ga imenuješ? Mar je grof Fridrih sam.

Veronika. Nihče ne, on najmenj, on mi je dober, o, on posebno.

Janko. Sovražim ga! Sovražim ga še bolj, če ga ti hvališ. In zdaj sem pripravljen, če greš z menoj, precej in kakor si, brez slovesa. Z ljudmi v tej hiši se mi mrzi govoriti. Pojdi!

Veronika. Postoj! Le majhen spomin si vzamem in pridem za teboj. ((Otide.))

Osmi prizor.

Fridrih. Janko.

Fridrih (ki je uže prej v ozadji skrivaj prišel ~~bi~~ in zadnje besede slišal). Tako tedaj! Sovraži me, ta hrvatski mali vitez, vlastelin sedmih sliv! Sovraži me, grofa Celjskega. Kaka nesreča zame! In gospodič je prišel meni na tihoma in brez slovesa deklico iz hiše jemal. Tu bi imel pa morda še kdo kaj govoriti, ne?

Janko. Prišel sem kragulju golobico iz gnezda otet.

Fridrih. A predno jo otmeš, da bi jo nesel v umazano gnezdo, kjer si se kukavica ti sam zlegel, hoče kragulj še svojo besedo govoriti. Kakor se mi hitro od mojega posestva pet milj daleč ne izgubiš, dam pse nate naščuvati in pošljem hlapce z bičem nad tvoj hrbet.

Janko (potegne meč). Le strahopetec žuga s hlapci, brani se!

Fridrih. Kaj, slivar ima meč tudi za kaj družega, nego za igračo?

Janko. Za grofovске lopove!

Fridrih (tudi potegne meč). Ti kmet!

Janko. Pokaži, da znaš z železom tako briniti se, kot z jezikom dekleta zapeljavati. (Boj.)

Deveti prizor.

Veronika. Prejšnja. Potem sluge.

Veronika. Za Boga, kaj je to? Janko, nehaj! Pusti ga, Janko! Gospod grof! (Hoče se vreči mej bojevnika, v tistem hipu Fridrih ranjen pade.)

Janko. Beži z menoj, tam prihajajo ljudje!

Veronika. Ranil si ga! Kri mu teče.

Janko. Pojdi, časa ni!

Veronika (poklekne pred ranjenim Fridrihom na kolena).

Fridrih (vstaja). Angel! Ne zapusti me ti, glej, kri za tebe!

Veronika. Jaz sem vaša, o Bog, kri zavoljo mene. (Janku, ki jo je za roko prijel.) Proč! Nečem! Jaz ostanem pri njem!

Janko (odskoči). Torej je vendar vse res! Izgubljena!

Fridrih. Primite ga, ta me je z mečem ranil, ste li slišali! — *Veronika.*

Strežaji. Primite ga, primite!

Janko (z mečem braneč se naglo odhaja). Živega me ne boste imeli, vi psi!

(*Zagrinjalo pade.*)

Tretje dejanje.

Velika soba na gradu Ostrovci.

Prvi prizor.

Veronika. Meta.

Veronika. Pojdi sem bližje k meni, vprašala bi te nekaj.

Meta. Kaj?

Veronika. Ne smeš pa nikomur nič omeniti!

Meta. Vendar nisem tako jezična! Kar meni zaupate, gospa grofinja, to je kakor zakopano.

Veronika. Ne imenuj me gospa grofinja; reci mi samo gospá. (Zase.) Oh nekdanj sem bila srečna v mislih, da bi mogla biti grofinja, zdaj, ko sem, bojim se tega in nekako mi je pri srci, kakor da bi ta čast ne prinesla sreče, kakor da bi mi to visoko ime ne pristovalo.

Meta. Kaj zapoveste, gospa?

Veronika. Sédi tu k meni. Takó. Zdaj mi pa povej prav resnično: Ti si bila od bolezní

ranjce grofinje, moje prednice in moje nekdanje gospé, pri njej; ali si bila ves čas, zlasti zadnji čas pri njej?

Meta. Zadnje dni se nisem prav nič od nje genila, da je umrla. In umrla je lepo, z Bogom spravljena, v njegovo voljo udana, o, vsa drugačna je bila na zadnjo uro, kakor prej v življenji: nič sitna, nič huda, ampak dobra kakor duša. Gotovo je gorka v nebesa šla in tam za nas Boga prosi.

Veronika. In je lahko umrla?

Meta. Kakor truden angelj je zaspala.

Veronika. In mojega moža ni bilo zraven? Veš dobro, da ne.

Meta. Gospoda mladega grofa tačas več dni ni bilo na Krško, čeravno smo bili poslali ponj in je ranjca grofica sama želela po njem.

Veronika (poluglasno). Torej ti tudi misliš, kaj ne Meta, da ga obrekujejo oni, ki mu — o groza! — očitajo, da je svojo prvo ženo sam umoril, predno je mene vzел? Ti veš, da je to laž, da to ni res, ti veš, o povej mi še enkrat!

Meta. Laž je to, gospá, grda laž in obrekovanje hudobnih ljudij. Ljudje so videli, da nista lepo skupaj živela, kakor mož in žena, in ko je umrla, naredili so iz same zle volje govorico, da

je on kriv nje smrti. Ko bi jaz slišala kacega, ki bi to govoril, jaz bi mu jih povedala!

Veronika. Uže prav! Hvala ti. Pojdi, a ne govori z nikomer, da sem te jaz kaj tacega vprašala. Ti si moraš misliti, kako bi me trla misel, da je moj mož z umorom za me na svojej strani prostor naredil. Zato si me potolažila jako, čeravno sama nisem tega verjela. Premehak je on za to, predober.

Meta. O, gospá . . .

Veronika. Dobro je, ti imaš dobro srce. Le pojdi zdaj, skrbeti hočem, da boš tudi ti srečna pri meni.

Meta. Hvala, gospa. (Otide.)

Drugi prizor.

Veronika (sama).

Ah, ni prav, da tako ob praznih govoricah in sanjah izprašujem posle o svojem moži. In kaj sprašujem? Ali je morilec, ali ne! Strašno vprašanje! In vendar, in vendar bi ga ljubila z isto strastjo, kakor ga ljubim zdaj, ljubila bi ga tudi, ko bi bil morilec. Kajti za kogá bi bil morilec, če ne za mene in za mojo ljubezen? On

me je ljubil še poleg svoje prve žene, poleg visokorodne mene ubožno deklico! In ž njim vred imam dedovati po smrti njegovega očeta visoki sedež soproge najmogočnejšega velmoža v cesarstvu. Pa bi mu ne bila hvaležna? Od tistega hipa, odkar sem odvrгла vse ozire od sebe, ko sem ga videla v krvi ležečega pred soboj na tleh, v krvi, prolitej za to, da mene izpred očij ne izgubi, bila sem vsa njegova, če se ponosno vspne do visocega prestola, o katerem rod njegov sanja, ali pa če nesrečen pade nizko do vsakdanjega moža, ki si kruh služi po zemlji. On me je k sebi povzdignil, zdaj mu moram in hočem biti podpora ne zavora, in on naj ne toži, da je druga žena mu življenje grenila kakor prva. On naj vé, da sem se mu iz višje ljubezni udala, nego li jo je mogel pri katerej koli ženski najti. Ako me on ljubi takó, kakor ljubim jaz njega, potem bi bil tudi zmožen zločin storiti za me. Ali ni ga storil, ni ga! — In vendar me skrb mori, zakaj me tu na tem samotnem gradu skriva? Zakaj me ne prizna pred vsem svetom za svojo ženo. Zakaj ta tajnost? Jaz nečem le pred Bogom njegova žena biti, tudi pred svetom hočem biti. Ah, niti ne k svojemu očetu ne morem in ne smem poslati veselega zanj poročila, da je njegova hči grofica Celjska. In bratranec Janko še tega ne

vé, in drugi ne! Kaj poreko! Da, Janke mora slišati, on, ki je najbrž slabo mislil o meni.

Tretji prizor.

Fridrih, Veronika.

Fridrih. A, ti si tu? Mislil sem, da si zgoraj v svojih sobah.

Veronika. Ali naj ne bodem tukaj, Fric? Ukažeš, da idem?

Fridrih. Ne, bodi, če te veseli. Samo tako sem rekel.

Veronika. Ti si nekaj zamišljen. Kaj ti je, dragi moj, povej meni. Nisi li srečen?

Fridrih. Kako ne bi bil pri tebi srečen? A ti, si li zdaj zadovoljna?

Veronika. Zdaj? O, in kako! Ali samo tedaj sem srečna, če si ti, Fric, drugače ne. Moja sreča brez tvoje ni mogoča

Fridrih. In kaj si premišljala, ko si tu sama?

Veronika. Smem li misliti, da ne boš hud name, če ti povem?

Fridrih. Gotovo ne, ljuba moja, kako bi bil hud. Kaj je bilo?

Veronika. Jaz sem ti ravno kar rekla, da sem srečna; a vendar popolnoma srečna še nisem. Veš kedaj bom? Kadar me bodeš tudi pred vsemi ljudmi za svojo ženo spoznal. Ta najina skrivna poroka, to najino skrivanje tu me teži, in jaz vem, da tebe tudi. Zakaj me ne pelješ na svoj grad v Krško in me ne predstaviš gospôdi, ki te tam obiskuje?

Fridrih. Ali, draga moja, saj sem ti povedal, da je potreba, da se tiho poročiva. Moj oče ne bi bil nikdar dovolil, poznam ga. To je za zdaj. Kasneje se bode stvar uže sama poravnala, potrpeti moraš.

Veronika. Dobro. Ali zdaj očetu ni treba več dovoliti. Midva sva pred duhovnom zvezana z zakramentom svetega zakona za večno. Le Bog naji more ločiti, tvoj oče ne, če ti nočeš, in ko bi ti sam hotel, ne moreš, ne smeš.

Fridrih. Jaz? Kako bi to hoteti mogel! Ali oče mojega dejanja ne bi odobral. Zatorej ne sme vedeti še, da si mi poročena. Pripovedoval sem ti, da je hotel, da te še prej odpravim iz hiše, samo na njegov sum.

Veronika. Ne bi odobral s prvega, hudoval bi se od kraja. Ali potlej bi se oče tebi udal. Hud je, a tudi dober je. Saj je tvoj oče. On te ima rad, to vem. Vidiš, in ko bi midva, ti in

jaz, hrabro predenj stopila in mu vse povedala? Poguma je treba le za prvi hip, in imava ga, ne li? O, jaz imam pogum! Potlej pa, kako lepo bi bilo, ko bi bilo jedenkrat premagano! Glej, tebi samemu bi bil odvaljen kamen od srca, poznam te, vem, da te zdaj ta najina tajnost teži.

Fridrih. Res je, kako bistro sodiš!

Veronika. No, vidiš! Potem še le bi bila moja sreča na tvojej strani popolna, in tvoja bi bila čistejša. Poskusi z očetom govoriti, ali pusti mene, da govorim. Jaz poklekнем predenj, objamem mu kolena, in ne otrese me, predno tebi ne odpusti. Jaz mu hočem vse obljubiti, več mu hočem biti, nego li lastne mu hčere, z vso detinsko ljubeznijo mu hočem streči, le tebi naj ne šteje v zlo, da si mene osrečil. Dovolj mi, in jaz to storim, Fric. Jaz vzamem svoj in tvoj poročni list, podpisan od duhovnika, ki je nama pred božjim altarjem za veke roki sklenil, in pojdem sama v Celje k njemu. Pusti me iti, Fric, videl bodeš, kadar bode izvršeno, kako prav je bilo storjeno.

Fridrih (malodušno). Ne, ne!

Veronika. O, da, da! Potlej me bodeš še bolj rad imel, ko boš videl, da je tvoja hrabra žena pri tvojem očetu s pogumom opravila, česar si sam nisi upal.

Fridrih. Ah, ti ne poznaš mojega očeta. To ni mogoče. On ni tak, kakor so drugi ljudje.

Veronika. Jaz ti pa rečem, ti ne poznaš svoje žene, česa je ona za tebe zmožna, dokler jo ti ljubiš, dokler jo ti za svojo imaš. In to je za vselej, ne li, Fric, ne li za vselej? (Oklene se ga.)

Fridrih (objame jo tudi. Hladno :) Za vselej, kako bi moglo drugače biti.

Veronika. Ti si moj za vselej, ah, jaz sem vendar presrečna! Sreča, tebe ljubiti, in od tebe ljubljena biti, je prevelika, da bi jo moglo kedaj konec biti, kaj ne? In konec je ne bode, najine ljubezni, dokler živiva, pa tudi še potlej ne, niti onkraj groba ne. Ti si moj! Ali, daj se pogovoriti!

Fridrih. Zarad očeta?

Veronika. Da!

Fridrih. Nebaj to. Ti bi mi vse, vse pokvarila, ko bi se v to mešala. Moj oče mi je uže itak rad žugal, da bode bratu mojemu, Hermanu, ki me od nekdanj trpeti ne more, dal prvorojenstvo. Tega pa jaz nečem za nobeno ceno.

Veronika. Kako si rekel: za nobeno ceno?

Fridrih. Za nobeno.

Veronika. Tudi ne — zame?

Fridrih. Ne vprašaj tako nepotrebni rečij. — Le pomisli, da jaz potem nisem nič, če mi

oče vzame nasledništvo v Celjskej hiši in mojega brata imenuje za to. To ne sme biti nikdar!

Veronika. Ne sme biti, to je res. In ne bode.

Fridrih. Zato se moraš udati. Saj ne bode dolgo. Oče je star, zadene ga skoro kaj.

Veronika. Smrt! Spet čakam na smrt svojega bližnjega!

Fridrih. Ha, misli na se, ne na druge.

Veronika. Kako trdo ti govoriš!

(Tromba se sliši z dvorišča.)

Fridrih. Kaj je to?

Veronika. Nekdo je prijezdil.

Fridrih. Vraga, kdo? Jaz vendar nisem nikogar vabil na Ostrovec!

Služabnik (pride). Gospod stari grof Celjski!

Fridrih. Za Boga! Moj oče tu!

Veronika. To je božja roka. Glej, Eric, zdaj mu stopiva skupaj pred oči in poveva, da sva mož in žena.

Fridrih. Ne! Za Boga, ne, pravim. Idi, skrij se! V svoje sobe idi!

Veronika. Ne grem, zdaj je čas, imej pogum, jaz stopim predenj.

Fridrih. Zdaj ne! Tu ne! Pojdi v svoje sobe, on te ne sme videti!

Veronika. Eric, pusti me!

Fridrih. Jaz ti ukazujem, idi!

Veronika. Ukaz! Potem grem. Moj Bog, on se me sramuje. (Otide.)

Četrty prizor.

Herman, Fridrih, Soteščan, sluga.

Herman. No, kje pa tiči? Tako se pač oče ne sprejema. Nikogar videti! Nikdo nasproti ne pride. Zares, izobilja otročje ljubezni te ne bom dolžil.

Fridrih. Jaz vas pozdravljam, gospod oče. Nisem vas pričakoval, zato nisem bil na sprejem pripravljen.

Herman. Jaz bi bil morda moral slovesno napovedati se, spodobno prositi, ali si smem to svobodo vzeti, in gospoda sina obiskati, ne li?

Fridrih. Moj oče vé, da kadar pride obiskat me, najde pri meni sinovsko spoštovanje, kakor sicer sinovsko pokorščino.

Herman. Nu, bomo skoro videli, kako je z obema. — Sicer pa prosim, ne domišljaj si, Fric, da sem ravno nalašč k tebi prišel. Imel sem druge opravke tu doli okolo, in mej potjo sem bil namenjen Ostrovec spet enkrat pogledati, ko

sem slišal, da tukaj tičiš. Pa tudi govoriti imam nekaj važnega s teboj. — Sicer pa najprej na znanje vzemi, da sem truden in žejen.

Fridrih. Prinesi vina! (Sluga otide. Fridrih daje očetu stol k mizi.)

Herman (sede). Tebe je prav malo videti, odkar si vdovec. Človek bi mislil, da tako žaluješ po svojej ženi, ko bi ne vedel, da je žive videti nisi mogel.

Fridrih. Ko bi bil mislil, da želite z menoj govoriti, oče, gotovo bi bil pohitel brž v Celje k vam.

Herman. Kadar ti je kaj treba, tačas se požuriš k meni, da, sicer si nekoliko bolj počasen, Fric.

Fridrih. Vi ste mene vselej najrajše karali.

Strežaj (prinese vino in ga postavi pred starega grofa).

Herman (pivši). No, dobro staro kapljico imaš v hiši, to je res, tu se uže še Celjan pozna. (Soteščanu.) Bodi tako dober . . . jaz imam ž njim (kaže Fridriha) nekaj razgovoriti se, kar se najbolje mej nama samima govori.

Soteščan. Ukažite! (Otide.)

Herman. Tedaj, Fric, sedi sem. — Jaz se ne mislim dolgo v Ostrovci muditi, torej ti moram precej povedati, po kaj sem te obiskal.

Fridrih. Prosim.

Herman. Ti si prej rekel, da sem tebe od nekdanj rad karal. Mogoče, da je to res. Pa zakaj sem te? Zato, ker mi je nekaj ležeče na tebi. Ni mi vse jedno, ali se iz tebe naredi tepec, ki ne misli nič, ali mož, ki vé, kdo je in kaj ima biti. Ti si moj pivorojenec, imaš za menoj prevzeti oblast in nasledovati v našem domu. Kaj to pomenja, to veš, saj poznaš naše hišne postave. Ob tvojem imenu bode za menoj stala čast in slava Celjskega imena. Vidiš, to je. In ravno zdaj je čas, da te na to opomnim.

Fridrih. Dokler ste vi, oče, tako krepki in zdravi, hvala Bogu, treba je meni malo misliti o dobrem in boljem našega rodbinskega doma. Kadar pa mi boste to skrb izročili, bodite preverjeni, da mi bode prva in vselej sveta, ter da bodem po vaših stopinjah hodil.

Herman. O da, na to smeš pa res šteti, da dokler bom jaz sam imel dovolj moči in duhá v sebi, ohranil bom tudi oblast, ker — gospod sin naj mi zameri ali ne zameri — v sebe še zmirom več zaupam, nego li vanj. Posebno dosti za slavo in moč Celjanov in za našo končno hišno misel ti ne boš storil. Ne verujem. Zato sem zadovoljen, če dobro ohraniš, kar boš dobil (pri) le nekoliko pridobiš. Tvoj sinko, Ulrih, ki je, ni

meni gori, ta bo imel več dedovega duha nego očevega, v tega jaz stavim večje zaupanje, nego li v te. Vendar, zdaj je stvar táka, da moreš ti sam sè svojo osobo došti pomoči, in to terjam od tebe, pomoči terjam od tebe za svoje delo, ali bolje: za naše delo, ker je tako tvoje kot moje, še bolj tvoje, ker ti si mlajši in bodeš dalje užival veljavo svoje rodbine, nego jaz.

Fridrih. Jaz morem sè svojo osobo pomagati? Potem zapovedajte, oče.

Herman. Hočem, hočem. — Koliko je uže tega, kar ti je žena umrla?

Fridrih. Tri četrti leta.

Herman. Ne več? Saj res. Mislil sem, da bode uže skoro polno leto. Vse jedno. Hm, ali si uže mislil na kakovo novo ženitev?

Fridrih. Ne . . . dà . . . vendar . . .

Herman. Ha, glej, vendar je prav, da sem prišel ob pravem času. Torej, Fric, kratko pa dobro ti bodi povedano: o svojej drugej ženitvi ni treba, da bi mislil ti sam, to hočem jaz pomagati misliti. Kakova, in še bolj, č e g a v a bode tvoja druga žena, to tudi mene malo briga, razumeš?

Fridrih. Ne razumem vas.

Herman. Ne? To se drugače reče: nevesto ti bom jaz izbral, in ti vzameš tisto dekle, ali tisto vdovo, ki jo bom jaz zaznamoval, iz tiste rodovine, ki je meni ugodna. Ni li to razumljivo?

Glej, na to sem jaz uže mislil vsa leta sem, kar je tvoja pokojna žena bolehal, in premotil sem se le v letih. Mislil sem namreč, da bode prej umrla, in da ti bom zdanji svèt uže prej dajal. No, ker ni, ni, moremo torej svoje črteže še le zdaj v pretres jemati. Ti moraš vzeti ali jedno grofico Blagajevo — dve sta, obe mladi — ali pa jedno Thallóczevo. To sta dve mogočni hiši, in dozday nam in naše oblasti razvitju neprijazni. Te moramo ravno s tvojo ženitvijo razorožiti. Katera pa bode boljša za nas, tega še sam ne vem. To se še pozve. Zday so le površni črtežī narejeni. Jaz pač mislim, da si zadovoljen, in da boš sam nekoliko oči odprl. Star si uže dovolj, da gledaš tudi na kaj bolj odločevalnega, nego na žensko lepoto. — To so moji načrti.

Fridrih. Teh pač ni treba bilo delati, oče. Vi ste mi nevesto volili, ko sem se prvič ženil. Zato sem imel tak zakon, da sem si iz njega želel, zato sem imel ženó, ki je ljubiti nisem mogel. Pustite me, oče, naj si izberem zdaj sam, za sebe enkrat, če sem enkrat za ime in rod izbiral. Jaz sem s celo dušo zavzet za slavo naše rodovine, in vi mi morate pričati, da sem jo dozday dostojno varoval z mečem in besedo. Ali človek sem tudi, jaz hočem tudi sam srečen biti, zato me pustite ženiti se v drugič po mojem srci.

Herman. Ha, ha, ha! Tako govori Celjan, moj sin? Vraga! To si se gotovo včeraj od kakšnega popotnega pesnika naučil! Zmirom se mi je zdelo, da nekaj ženske v tebi tiči, ali da moreš tako neumno govoriti, tega ne bi bil verjel. Sicer pa ne dé nič. Jaz sem ti povedal, kakó mora biti, in tako bode! Naši predniki niso z ljubimčkanjem, z lepotami žensk in s pesniškim brbljanjem Celjske grofije ustanovili in tako povzdignili, kakor jo vidiš danes, ampak s pametjo in umom. Če ti s a m še nemaš pameti zadosti, moram jaz zate misliti. Zato sem ti umislil: ali jedno Blagajevo ali jedno Thallóczevo. Pa tudi mej tema dvema bom jaz zbiral, ne ti. Zapomni si. Tukaj ima govoriti samo interes naše hiše, z drugim tip-taptom o sreči mi pojdi v kraj! To je govor za šivanjkarice, ne za Celjske grofe.

Fridrih. Oče, jaz ne morem niti Blagajeve, niti Thallóczeve vzeti; če ste v tem uže kak dogovor začeli, nehajte ga, sicer utegne našej reči le škodovati, ker ta stvar vspeha ne more imeti, ne more.

Herman. Ne moreš, nečeš! Kaj! Nepokorščina! Meni! No, dečko, le v tem se poskusi, pa boš videl, da te bom zmlél, kakor . . . A, čemu bi se jezil nad teboj. Ti boš storil takó, kakor bom jaz hotel, če ne, — saj veš, da nemam jednega sa-

mega sina, potem je tvoj brat Herman tukaj. On bo pa storil rad vse, kar bom jaz hotel. Potem njemu oblasti in pravice tvojega nasledništva izročim, ti pa postaneš ničla v hiši ali pa še ničla zunaj hiše. Razumeš? Torej samo izbiraj. — Sicer pa nisem prišel od tebe naukov prejemati te dovoljenja prosit. Govorjeno je, dosti je, — Pokliči mi Soteščana, potlej pa poglej, ali so moji ljudje postreženi. Naj pijó. Ali, kdor se napije, po tem bo skakala volovska kita!

Fridrih. Oče . . .

Herman. Nobene besede! Idi!

Peti prizor.

Herman, potem Soteščan.

Herman (sam). Povsod se človekovej volji protivja nahajajo, povsod trčiš ob zadržek. (Soteščanu, ki vstopi.) No, pojdi sem in naliž si, ti vsaj vino piješ, kakor trdi možje pijo . . .

Soteščan. Ne branim se, da-si ne prenesem več toliko, kakor nekdam.

Herman. Kaj ti, v svojih letih. A jaz! Ko sem bil toliko star, kakor ta moj sin Fric, nesel sem ga skoro toliko v sebi, kakor bi ga bil na

sebi, a zdaj imam uže tudi svojo mero, katere ne smem prestopiti. — Ali, čuj, mislim, da tudi tebi lahko povem. Fricu sem ravnokar izrekel, kakó želim, da se bode zdaj vnovič oženil, ko je vdovec. On pa se mi je skoro poskušal braniti, in skoro bi se bil človek razjezil. Na jezo pa ni dobro takoj piti.

Soteščan. Grof Fridrih ni več vdovec, gospod grof.

Herman. Kaj!?

Soteščan. Grof Fridrih ni več vdovec. Ravno zdaj sem zvedel od slug zunaj, da se je poročil, in sicer nekoliko bolj skrivaj s tisto hrvatsko deklico z Desenic. On je zadnjič ni bil odpustil, kakor ste mu bili ukazali v Krškem temuč stregla mu je, ko je bil v dvoboju z necim hrvatskim študentom, njenim sorodnikom, ranjen; potem pa jo je dal sem privedi, in zdaj je njegova skrivaj poročena žena in stanuje pod to streho.

Herman. Oženjen! Ti me hočeš nalagati, človek!

Soteščan. Vem, da bi ne bilo dobro, predrzniti se, vam neresnico govoriti. Čul sem takó, in vem, da je res, verjamem. Drugače bi se vam ne upal, kaj takega povedati.

Herman. Oženjen? V drugič uže oženjen? Skrivaj, in brez mojega znanja? A, to ni mogoče! Kaj takega si ne predrzne nobeden mojih sinov!
Soteščan. Prepričajte se, tu pride sam.

Šesti prizor.

Herman. Fridrih. Soteščan.

Herman. Je li res?

Fridrih. Kaj, oče?

Herman. Ha, uže vidim! (*Soteščanu.*) Vprašaj ga ti!

Soteščan. Gospod grof so zvedeli od slug, da ste se uže v drugič oženili, — z Deseniško gospico.

Herman. Zini, je li mogoče, da si mojemu in svojemu imenu to sramoto storil! Da li si res zblaznel! Ali si padel peklenskim urokom in vragovim zagovorom v oblast, da so te zaveli, za mojim hrbtom mojemu imenu največji madež pritisniti, ki si ga mogel? Ni mogoče! Ne dobi se tist pop, ki bi se drznil v cerkvi vezati koga iz moje rodovine, pa brez mojega znanja, a se ni bal mene, da ga pohodim in poterem, kakor črva pod podplatom! Ni mogoče! Zini!

Fridrih. Oče, poslušajte me . . .

Herman. Kratko, je li res, ali ni res!?

Fridrih. Res! — Jaz nisem mogel drugače, moral sem. In ker sem vedel, da vašega dovoljenja ne dobim, poročil sem se tukaj skrivaj. Jaz sem upal, da mi boste odpustili, kadar zveste, da se ne dá več pomagati, da je storjeno. Zdaj je takó. Jaz vas prosim odpuščenja. Jaz hočem sicer vse storiti, kar mi ukažete, ali usmilite se uboge ženske. Oče, jaz vas prosim . . .

Herman. Nič! Molči! Kje je mlada babnica, ki ti je možjane zmešala. Sem ž njo!

Fridrih. Imejte usmiljenje.

Herman. Pokažem ti usmiljenje! Kje je ženska? (Soteščanu.) Pojdi ti iskat je, in sem jo pripelji. Tu treba, da se konec stori, konec na nagloma. Jaz vam pokažem Celjana!

Soteščan. Precej, gospod grof. (Otide.)

Sedmi prizor.

Herman. Fridrih.

Fridrih. Oče . . .

Herman. Molči in čuj! Zakon, ki si ga tu sklenil, ne more veljaven biti, ni veljaven. To ni nič nego bedastoča! Tudi se še o tem — hvala

Bogu — ni nič zvedelo. Rešiti te in rešiti naše dobro ime je tedaj menda še mogoče. To hočem jaz, to terjam pa še tudi od tebe, da se udaš v vse, kar ti ukažem. To je moj poslednji ukaz, poslednje poskušanje. Pazi: takó gotovo, kakor hočem zveličan biti, kadar umrjem; takó gotovo, kakor se imenujem Herman, grof Celjski, Ortenburški in Zagorski; takó gotovo, kakor je Hermanova beseda dozdej še vselej trdo veljala, kakor suho zlato: jaz te tvoje neumne skrivne ženitve ne morem nikoli pripoznati; in če precej denes, precej t u k a j pred menoj sam ne raztrgaš sramotne vezi, ki te na to v hišo pritepeno neznanu beračice veže, nisi moj sin, nemaš mojega imena, zavržem te in izpodim golega iz svoje zemlje, vsekako tako daleč, da te moja roka ne doseže, kajti, kaj s teboj storim, ako me jeza prime, tega še sam ne vem. Da mi za ohranjenje imena in rodu ti nisi potreben, da je za teboj še tvoj brat Herman, ki bode bolj poslušal mojo voljo, to tudi uže veš. Izbiraj!

Fridrih. Jaz hočem storiti, kar želite, ali ravnajte ž njo usmiljeno . . .

Herman. Nič naukov! Jaz vem, kaj imam storiti tudi ž njo. Ti se imaš pokoriti brez pogojno. Ne treba misliti, da si mi potreben, da samo žugam. Ponavljam ti, da ti nisi postavno

oženjen, če si tudi poročen. To vez jaz raztrgam, in raztrgana je.

Fridrih. Vi veste, da imate dobro orožje zoper mene, če me žugate mlajšemu bratu v podložnost izročiti. Prvorojenstva nečem izgubiti. Rajši storim vse, kar ukažete. Velite.

Herman. No, prav! Ti tukaj v pričo mene in v pričo viteza Soteščana poveš onej spridenej ženščini, ki se je drznila misliti, da se brez kazni more v našo rodovino prikrasti, da nečeš od denes naprej nobene zveze ž njo več, da je dozdanja zveza tvoja ž njo bila pregrešna, ker zoper mojo voljo, in le po hudičevem navdihu storjena.

Fridrih. Jaz sam!

Herman. Ti sam moraš reči!

Fridrih. Povejte jej vsaj sami grozno osodo, jaz ne bi mogel.

Herman. Ne jaz, ti moraš! Od tebe mora to slišati! Če nečeš, te uničim!

Osmi prizor.

Prejšnja, Veronika, Soteščan.

Veronika (pade na kolena pred Hermana). Ne njega, gospod, ne njega uničiti, on ni kriv ničesa,

če je kdo kriv, to sem jaz sama. On ni kriv, nego to, da me je ljubil, a jaz sem kriva, da sem se tej njegovej ljubezni udala, verujoča, ka ljubezen ne more greh biti, ker je najlepše na svetu. A, če sem grešila s tem, pokorim se rada, samo njega ne zaničujte, njemu odpustite. Jaz hočem služiti vam, moliti za vas, ljubiti vas, bolj nego je katera hči kedaj rodnega očeta ljubila, samo njemu odpustite.

Herman. Torej to je tisto žensko lice, ta blede obraz! Taka je torej dekla, ki je drzna dovolj, da hoče v našej rodovini podirati osnove in načrte, ki smo jih mislili in delali toliki krepki možjé Celjskega doma vse svoje žive dni? Ohrani ti svoje ljubljenje za berače, ljudi svoje vrste, jaz ne potrebujem tvoje ljubezni. — Ker ima to žensko telo ravno belo kožo, gladko lice in iskre oči, pa naj bi posezalo v naša podjetja in zaviralo nas može v prizadevanji in trutih, ki smo jih z mečem, z razumom in vstrajnostjo mnogih in mnogih let dosežali? Fric, ti si vendar zblaznel! Zavoljo te pritepenke naj bi se naše ime okalilo. Ha, ha, Fric, ti si bil iz uma!

Veronika (ki je bila vstala, s ponosom). Jaz nisem nobena pritepenka, gospod grof. Plemenite krvi hči sem, poštenjak in plemenitaš mi je oče, in nisem proseč prišla ni k vam ni h komu dru-

zemu, temuč vabljena, kot plemenitaška sem vstopila v to hišo. Nisem se ponujala nikomur, temuč snubljena sem bila, in zdaj sem po krščansko katoliškem obredu v svetem zakonu poročena prava žena grofa Fridriha Celjskega, vašega sina. Njega in v njem sebe žalite, ako mene žalite.

Herman. Ha, ha, tudi ponos! Glej no. — Reci tej ženski, kar jej imaš na moj ukaz povedati.

Fridrih (obrnen proč). Ne morem!

Veronika (prestrašena). Kaj mi imaš povedati na njegov ukaz, Fric?

Herman. No!

Fridrih (molči).

Veronika. Fric!

Herman. Takó hočem jaz namestu njega govoriti, ženščina. Čuj, ti se motiš, če misliš, da je ta človek tu veljavno s teboj poročen. Jaz pravim, da ta vez ne velja nič. In da veš, da tudi on takó misli, kakor jaz, pojde zdaj ven iz te sobe, od tebe enkrat in za vselej. Fric, pojdi!

Veronika. Ti ne pojdeš!

Herman. Kaj!

Fridrih (se je sam soboj nekaj časa boril, potem naglo odhaja). Jaz ti ne morem pomagati! (Otide.)

Veronika. Fridrih! Fridrih! Gorje! On gre! On tudi! (Zgrudi se v nezavesti.)

(*Zagrinjalo pade.*)

Četrto dejanje.

Gozd.

Prvi prizor.

Veronika, Janko.

Veronika. Trudna sem. Počivajva.

Janko. Sedi tam na hlod. Še malo vina imam tu v čutari, okrepcaj se. Pot do Save je še dolg.

Veronika. A iz nevarnosti sva ven, ne li? Za nama proganjalcev več ne bode. Lehko se ti zahvaljujem, Janko, za rešitev iz groznega ujetja pri onem surovem človeku, kateremu me je kruti stari grof izročil. Ah, Janko, ti, ti si me rešil.

Janko. Ni lahko misliti, da bi po teh samotnih stezah naji zasledili. Po noči naji ni videl nihče, a predaleč sva uže od Ostrovca.

Veronika. Ne imenuj mi strašnega kraja več! In vender! Tam na Ostrovci se mi je zdelo, da

je začela moja sreča cvesti, tam se ni je videlo, da sem se približala vrhuncu svojih željâ! Ali, kakó blizu je bil prepad, v katerega so me pah-niti hoteli, in me uničiti, ko bi tebe ne bilo, da si me rešil, Janko, ti jedini prijatelj, kako se ti bom zahvalila?

Janko. Ne misli zmirom o tem.

Veronika. Ne misliti? Kakó ne misliti o tem, česar so mi vsi možjani polni, česar se ni v spanju po noči, ni v misli po dnevi otresti ne morem. Ti ženske ne poznaš, moj dragi Janko; ne veš, da kogar je ona ljubila, ne more ga pozabiti, tudi če jej je hudo storil. Jaz pač vem, da ti sovražiš mojega Fridriha. Da, in jaz sama sem rekla, da ga sovražim, da ga zaničujem in preklinjam, ko me je zatajil in zapustil v Ostrovcu v rokah onega divjaka Soteščana, in ko je z očetom, neusmiljenim možem, odšel. Da mislila sem, da ga zaničujem, ali ni bilo res. Skoro sem izprevidela, da moje strastno sovraštvo do njega, moje umišljeno zaničevanje je bilo le hrepenenje, da bi se mi spet povrnil sè staro ljubeznijo. O, in ko pomislim, kakó me je ljubil, kako mi je govoril, vem, da to ni moglo laž biti, in zato ne verujem, da me ne ljubi več. On me je zapustil, ker je moral, ker ga je trdi oče prisilil, ali povrniti se je mislil k meni, kadar bi le mogel.

Zato pa hočem, da me pelješ k njemu, da, k njemu. Od njega, od Fridriha hočem slišati, da me ni iz svoje volje pustil, ampak samo na videz, samo za enkrat, ne pa za zmirom. To hočem od njega slišati, samo to, in potlej se rada kam skrijem v samoto in čakam, dokler hoče — tako dolgo, da stari umrje. Potem pojdem s teboj, Janko, kamor hočeš, k očetu, k sorodnikom, k tebi, samo zdaj mi k njemu pot pokaži, k Fridrihu, v Celje, hočeš? Ne gledaj tako temno, Janko, prijatelj moj, rešitelj moj!

Janko. Nečem! Nisem zató svojega življenja zastavil, da te dobom iz zapora Soteščanovega in da te zdaj vodim peš po gozdnih stezah, kakor tihotapec brezcolno blago skrivaj nosi, a da te zdaj zopet v drug berlog zapeljem, iz zapora v zapor. Ne sanjaj več, on te je izdal.

Veronika. Ne, ne, izdal me ni. Ti tako govoriš, ker ne poznaš srca njegovega.

Janko. Celjan nobeden srca nema.

Veronika. Le Fridrih, on, da! ón ima srce veliko. V ljubezni kaže se srce in v bolezní. V obéh sem ga videla, v obeh ga slišala. Te vroče besede ljubezni, ti vroči poljubi, ogenj teh očij, ne, prijatelj, to je moralo iz velicega srca izvirati, binavčevati kaj takó blazega ni mogoče. —

In vender mi časih šine strašna misel v glavo, da je bilo vse to le laž, da je sedanost prava istina, ko zapuščena tu v gozdu bežim pred njegovimi ljudmi, kakor na lovu izpodena zver. O, Janko, reci mi ti, še ti, da ni takô, da se motim, da me on še ljubi.

Janko. Ne, tega ne rečem. On te ni nikdar prav ljubil in ne ljubi te sedaj. Copernica si, pravijo v Celji, očarala si ga, govoré grofovi ljudje in svetujejo: tebi pravdo napraviti in na grmadi sežgati te. On pa to čuje, tvoj Fridrih, in molči, ter se ne meni, kakó se ti godi v Ostrovci.

Veronika. Copernica? Pusti me, pomagaj mi, da ga najdem, da za gotovo zvem, kaj on misli. Če je takó, kakor praviš ti, potem naj bodem res copernica! Če me je res tudi v srci izdal in ne le na videz očetu udal se, potem me pelji k njemu in posodi mi ostro jêklo, da mu ga sama zasadam v nezvesto srcé.

Janko. Moje jeklo se je že jedenkrat rudečilo z njegovo krvjo zavoljo tebe. Ali ti si klicala njegovo kri na mojo glavo, ostala si pri njem in mu vezala rano.

Veronika. Priča njegove ljubezni do mene mi je bila. — In obrnila sem se k njemu, in od tebe proč, od prijatelja, ki me je hotel peljati v mirni

dom očetov, kjer sem prebila srečno, ah, srečno mladost, ko še nisem poznala ni žgeče ljubezni, ni nje nesreče. Janko, in ti si prišel sedaj pó-me, ko so me vsi drugi zapustili, morda, ah, skoro se bojim, da tudi on, zaradi katerega sem se od tebe, prijatelja, proč obrnila? Ti si zvest ostal tudi nehvaležnici. Janko, ti si dober, ti zaslužiš, da bi se ti zahvalila, a ne vém, ne vém, kakó. Zakaj obračaš proč oči?

Janko. Pusti me, in govôri kaj družega.

Veronika. Janko . . . ti si mene tudi . . . ljubil!

Janko. Zdaj še le si to spoznala!? Prekasno je.

Veronika. Prekasno, da. Prekasno. Kakó bi bilo? Ko bi bila jaz domá ostala, nikoli šla v grad na Krško, nikoli njega ne spoznala, povedal bi mi bil ti, da me ljubiš, ne li? In vzel bi me bil za ženo. Pri tebi bila bi z željami malimi presrečna lahko, ker si dober človek. Smijala bi se bila vsakej stvari, kakor sem se deklica smijala prej, a sedaj uže dolgo ne. Hvaležna bi ti bila za mirno ljubezen, in stregla bi bila staremu očetu, ti in jaz, in dolgo bi bil še živel in srečen bi bil na starost. Sedaj pak je umrl, praviš, in gotovo se na zadnjó uro ni prijazno domišljal

mene, svoje hčere, ki ga je nehvaležno pozabila in samega pustila.

Janko. Do zadnje sape te je ljubil po svoje tvoj oča in ti ni očital ničesar. On mi je naročil, naj ti pomagam, ako bodeš kedaj potrebovala moje pomoči.

Veronika. In ti si pozabil, kakó sem ti plačevala tvojo dobroto, in si mi prišel na pomoč! Janko, jaz ti bodem hvaležna vse žive dni. Ali, stori mi še to: pomagaj mi do gotovosti, da vem, ali me ljubi on, ali me ne, ali se je udal očetu na videz, ali me je izdal. Samo to, Janko, prosim te, če si me kedaj — rad imel.

Janko. Ne veš, pri čem me rotiš. Zató naj ti bode. — Drug pot morava potem ukreniti, ta ne drži v Celje.

Veronika. O, prosim te, glej jaz sem uže pripravljena.

Janko. Idiva. Tvoja krivda bode, če srečaš le kesanje na konci tega pota. (Otideta.)

Izprememba.

Sobana v Celjskem gradu.

Drugi prizor.

Herman. Soteščan.

Herman. Ušla je mlada copernica? In to mi prideš povedat, kakor bi ti nič mar ne bilo? Ne veš li, da mi more ta ženščina sitnosti delati, če razpové, da je nekako poročena z mojim sinom, in jej to ljudje verjemo? Strela božja! Uže mi je močno neugodno, da se mi Fridrih dozda brani, to svojo bedasto ženitev kot neveljavno spoznati, kakor je, in v drugič ženiti se, kakor se spodobi. Ti mi pa greš še copernico izpustiti! To bi moral vendar človek iz kože skočiti!

Soteščan. Ali prosim, gospod, pustite me, da vse povem.

Herman. Dovolj si povedal, ubil te Bog!

Soteščan. Najvažnejšega še nisem povedal. Namreč. da je nisem jaz izpustil, ampak nekdo je prišel ali poslal po njo. Od zunaj je imela pomoč in zvezo, drugače jej ni bilo mogoče uiti.

Herman. Kaj? Kdo bi si bil upal po mojo ujetnico v Ostrovec hoditi?

Soteščan. To je ravno. Kdo drug kot mladi grof —

Herman. Fridrih? Tega si ni predrznil! On ve, kaj ga čaka, ko bi bil to storil.

Soteščan. On je bil davi ves vesel, ko sem mu povedal, da je na Ostrovci več ni. Z obraza sem mu bral, da je uže prej vedel ali pričakoval te vesti. Jaz ne dvomim, da je on poslal koga, ki jej je pomagal iz grada.

Herman. Stoj! Če je to res, potem naj fant vidi, da njegov oče ne žuga samo, temuč da znatudi storiti, kar je rekel. Precej, še denes!

Soteščan. Ne prenažite se, gospod.

Herman. Vem, kaj delam.

Soteščan. Razposlal sem na vse kraje ljudi. Skoro gotovo je, da jo najdejo, in potem jo čuvamo bolje.

Herman. Aj, pač! Meni na vse zadnje ni tolikanj za beračico, naj se skrije, kamor se hoče. Ali pokorščino hočem jaz od sina, in ako je ni, potem naj pride moja roka nadenj. Še denes. — Franc! (Sluga pride iz ozadja.) Idi in pokliči moje goste, gospode in viteze, od igre sem. Potem pa poišči mojega sina Fridriha in reci, da mu ukazujem k sebi, precej.

Sluga. Precej, gospod. (Otide.)

Herman. Naj vidi jedenkrat, kdo je gospod in kaj prinaša svojeglavnost.

Tretji prizor.

Prejšnja. Vitezi, potem Fridrih.

Prvi vitez. Gospod grof ste nas poklicali.

Herman. Ne zamerite. Treba je, da ste priče kako se nehvaležni in nepokorni sini kaznujejo.

Fridrih (pride). Tu sem, kaj ukažete?

Herman. Čujte, gospoda, in odgovorite mi naravnost, ali je kdo vreden, da bi z menoj delal, ki misli, da je velika moja Celjska hiša zato zabogatela in zaslovela, da bi sedaj svoje bogastvo in svojo slavo delila z berači in služabno druhaljo. Kaj mislite? — Vi molčite, ali na obrazi vam berem, da porečete: ni vreden.

Fridrih. Zakaj me spet zasramujete, oče, in tu očitno, pred tujci, svojimi gosti, sedaj ko nisem ničesar storil, sedaj, ko sem se vam udal v stvari, v katerej bi se noben mož na mojem mestu ne bil.

Herman. Ničesa nisi storil? Nisi li skrivaj svoje priležnice iz Ostrovca vzel? Tako se kljubuje mojej volji? Takó misliš ti, da bodeš svojega starega za nos vodil.

Fridrih. Iz Ostrovca vzel? Ona ni več tam?

Herman. Čemu komedija! Kdo se more drugi za ono žensko še zanimati kot ti.

Fridrih. Res, moja žena je . . .

Herman. Kaj! V obraz mi to! Dovolj. Zdaj poslušaj enkrat: Od danes naprej je moj naslednik in mladi grof Celjski tvoj brat Herman, moj drugi sin, ti ne. On podeduje mojo oblast in moje ime, ti ne, ti ne, ti bodi njemu pokoren, ker sebi nisi hotel biti. In vi ste mi priče, gospodje, da mi, starogrof Celjski, tega svojega nepokornega in nehvaležnega sina Fridriha izključujemo iz nasledništva svoje hiše jedenkrat za vselej, amen.

Fridrih. Oče!

Prvi vitez. Trda je vaša beseda, upamo, da ni zadnja; ne sodite prenglo.

Drugi vitez. Ne preostro.

Herman. Nič ugovora! Dobro sem premislil, kaj sem rekel. Pri tem ostane.

Fridrih. Izključen, zavržen!

Herman. Ti pa pojdeš precej, nemudoma, še to uro, k mojemu zetu, kralju Sigmundu v Budopešto in tam počakaš tako dolgo, dokler jaz drugače ne porečem. Izpred očij zdaj! Predno preteče ura, moraš biti na potu. Za spremstvo ti hočem jaz skrbeti. (Otide.)

Četrty prizor.

Prejšnji razven Hermana.

Fridrih. Torej tako daleč! Zavoljo nje sem izgubil vse, in niti nje nemam! Zavoljo jedne ženske! Je li bila vredna te cene! Je li katera ženska vredna toliko? Bil sem zaslepljen! — Prijatelji, gospodje, pomagajte mi. Govorite vi z mojim očetom. Vse izgubiti: ime, čast, oblast in prihodnost, to je zlo in grenko.

Prvi vitez. Za zdaj se pokorite očetu. Poznate ga, da je ugovor pri njem zastonj. Nagel je. Udajte se, in potem bomo skušali pogovoriti ga.

Fridrih. Udal sem se mu v vsem, v najtežjem. —

Drugi vitez. Tedaj še sedaj slušajte. Kar se da, bomo storili za vas.

Fridrih. Ne preostaje mi družega. Udam se, saj se moram. Govorite zame. — In k Sigismundu me pošilja, ki mi je vselej neprijazen bil! Moj brat Herman bode moj gospod! Govorite zame. Jaz vam ne pozabim te dobrote, če očeta pregovorite, da besedo oporeče. O, da bi jaz te ženske nikoli videl ne bil! (Otide z vitezi.)

Peti prizor.

Soteščan, potem Herman.

Soteščan (sam.) „O, da bi te ženske nikoli videl ne bil.“ Takó! Vender sem ti z žolčem zabelil in s čmeriko osolil sladko jed, katero si mi izpred ust vzal! Ha-ha! Mene je ona zavrgla, a zdaj on zameče njo, njega oča. Zares, moje maščevanje je večje, nego li sem ga kedaj upal doseči. Ona se potika po skrivališčih, Bog védi kod; on je izgubil prvorojenstvo. — Dosti!

Herman (se verne).

Herman. Prijatelj, prositi te imam še nekaj.

Soteščan. Ukazujte, gospod grof.

Herman. Ti prevzameš spremljanje Fridriha v Budo. Nenam zanesljivejšega človeka. Mojemu zetu oddaš to pismo. V njem je moja volja, kako ima ravnati ž njim. Mej potom je Fridrih tvoj ujetnik. Ti si mi porok zanj. Glej, da ti ne pride niti za en hip izpred očij, dokler ga kralju Sigismundu ne izročiš.

Soteščan. Hočem. Ali pa bode hotel slušati me?

Herman. Rekel sem ti, da je tvoj ujetnik, da ti moja voljo izpolnjuješ. Sili ga, ako se drzne braniti. Pomoči bodeš imel dovolj s soboj. Pri-

pravljeno je uže vse, idi, jezdi naglo. Čim prej si na mestu, tem ljubše mi je.

Soteščan. Uže hitim. (Otide.)

Šesti prizor.

Herman (sam).

Obhaja me čut, kakor bi ne bil storil prav. Sin je moj, kri od moje krvi, in teško mi je šlo, prijeti ga trdó. In vender bi se bil imel uže davno prej odločiti na to. Ta ženski značaj ni sposoben za glavo našej rodovini. Razuma nema za cilje našega roda, in zastonj sem se trudil vcepiti mu jih. Vse druge malosti so mu po glavi rojile. In s to prokleta ženitvijo, s hrvatsko be-račico v celjskej hiši potrgal bi bil vse vezi z mo-gočnimi rodbinami, katerih smo iskali in se zanje borili. Tu mi mora moj drugi sin Herman boljši biti. A uže dolgo nesem ničesar čul o njem. Niti brigal se nisem zanj, kaj dela po gorenjem Kranjskem in po Koroškem. Treba ga bode sem poklicati.

Sedmi prizor.

Herman, strežaj, potem Veronika.

Strežaj. Mlada ženska je tu in želi z gospodom govoriti.

Herman. Kdo je?

Strežaj. Imena ne pové in zagrneno lice nosi, samo k vam sili, gospod.

Herman. Pusti jo sem.

Strežaj. Uže je tu.

Veronika (odgrne obraz in poklekne pred Hermana). Gospod, samo jedno prošnjo poslušajte, ne záme, ne zame.

Herman. Ha! ti si upaš sem, vlačuga!

Veronika. Poslušajte me, ne sodite prej, prosim, kakor bode vaša duša večnega sodnika prosila, ne biti pogubljena brez zagovora. —

Herman. Kaj češ tu?

Veronika. Prišedši zopor vašo voljo sem, da bi poiskala njega, ki mi ga je dubovnik poročil za moža na večne čase, slišala sem, da ste ga zavrgli, vzeli mu vse pravice, in to vse zavoljo mene, ker je mene osrečiti hotel. O, nikar njega! On ni kriv. Jaz sem kriva, sama jaz. Prizanesite njemu, a mene uničite. Jaz sem izstopila iz svojega kroga, udala se častihlepnej misli, povzdigniti se na njegovo stran, jaz sem poslušala nje-

gôve besede, jaz sem mu verjela, jaz nisem o pravem času pred skušnjava bežala, jaz sem kriva, ne on, ne on.

Herman. Ti mlada copernica mi spoznavaš dovolj, da bi te mogel spraviti na grmado. Vender, sedaj mi je uže vse jedno zarad tebe, ali hodiš po zemlji, ali ležiš pod njo. Skrij se, in varuj se našega imena poleg svojega imenovati. — Kaj stopaš pred me? Kdo ti je rekel, da se moja volja upogiblje po babjih prošnjah in ženskih solzah. Zgini mi in veseli se, da ne ukažem do zadnje vasi, kamor moja oblast seže, z bičem po hrbtu izpremljati te.

Veronika. Saj grem proč, daleč proč, le to samo mi obljubite, da on ne bode trpel zavoljo mene, da v samoti ne bodem umirala v groznej zavesti, da nisem le jaz zapuščena, ampak tudi on zarad mene nesrečen. Pustite me trpeti samo le mene, ne tudi njega. Kriva sem le jaz.

Herman. Pelji jo proč iz grada ven.

Sluga. Idite!

Veronika. Bog je usmiljen, a vi ne?

Herman. Ven!

Veronika. O, gorje mi!

(Otide, odvedena po slugi.)

Osmi prizor.

Herman. Potem poročnik, kasneje vitezi.

Herman. Dolgo bi tega gladkega jezika ne smel poslušati, in čuditi bi se ne bilo, da ga je očarala, ko bi moj sin Celjan ne bil in še mladenič golobrad. —

Poročnik. Čast vam gospod, jaz prinašam . . .

Herman. Slabih poročil sem slišal uže dovolj, povedi kaj veselega.

Poročnik. Bog mi pomagaj vesela ni novost, ki vam jo prinašam, nesreča je za vas in nas vse velika.

Herman. Kaj je, govori!

Poročnik. Nerad sem jaz nositelj nje.

Herman. Kaj imaš? Od kod prihajaš?

Poročnik. Iz Radoljice.

Herman. Kaj dela moj sin, Herman? On je pač zdrav?

Poročnik. On je mrtev. S konja je padel in se ubil. V tem pismu je več povedano.

Herman (krikne). Ha! Kaj si rekel? Lažeš, ni res! (Odmakne se in pade na stol.)

Poročnik. Žal mi je, da sem moral jaz vam prinesiti žalostno novico. Berite pismo.

(Vitezi, služabniki pridejo.)

Herman. Ha, nemogoče, ni res!

Prvi vitez. Kaj je!

Herman. Moj sin mrtev, moj Herman!

Poročnik. Berite pismo.

Drugi vitez. Herman? Naslednik namesto Fridriha, mrtev!

Prvi vitez. Kaži (Razgrne pismo, bere.) Resnica je! Od oskrbnika iz Radovljice.

Herman. Daj sem!

Prvi vitez. Pečat je pravi. Nesreča velika!

Herman (pogledavši spusti pismo na tla, poseže z obema rokama ob glavo). Moja hiša se podira. Živega sina sem poslal tisti dan v prognanje, ko mi je mrtvi naznanjen bil. Jeden steber sem izvrgel izpod strehe tačas, ko mi je drug sam padel. (Naglo se vzdigne.) Ha, in vendar je copernica! Ona mlada ženska, ki je ravno prej pri meni bila! Ona je kriva vsega, ona podira moj rod. Kje je? Za njo! Kdor mi jo dobi in pripelje, temu trud z zlatom plačam. S to copernico na grmado, potem bode mir. Za njo!

(Zagrinjalo pade.)

Peto dejanje.

Sobana. Sodniki. Za ograjami mize in stoli sodnikov.
V sredi ozadja je vzvišen sedež za starogrofa Hermana.

Prvi prizor.

Herman (na svojem vzvišenem stolu), **Sodniki** s predsednikom, **zagovornik**, **pisarji**. Zadaž poslušalci in priče, služabniki pri durih.

Predsednik sodišča. Veronika, hči plemenitaša vlastelina v Desenicah, tam rojena, 22 let stara, prej v službi mlade gospé, rajnke grofice Celjske, rojene Frangepan, na Krškem in v Ostrovci, sedaj skrivaj in neveljavno poročena z mladim grofom Fridrihom Celjskim: stopi bliže in govôri. Ti si slišala, kako si tožena izvrševanega čarovanja; da si s hudičevimi pomočki preslepila in za sebe

predobila mladega grofa Fridriha; da si krščansko-katoliško vero zatajila, ker si se pečala s copranjem, in vse za'to, da bi jednega uda visokorodne Celjske hiše v mreže svoje pregrešne ljubezni ujela; da si sè svojim peklenkim copranjem ne le razdvoj zatrosila mej očetom in jednim sinom in dobro ime Celjske hiše onečastila, temuč tudi zakrivila čudovito in nenaturno naglo smrt družega sina omenjene slavne rodovine. Ti si slišala tožbo, slišala priče zoper sebe, slišala pa tudi, kaj je tvoj zagovornik za te govoril. Čenehčeš biti po resničnih pričanjih obsojena iz življenja na smrt, govori še, kaj imaš povedati za svojo nedolžnost?

Zagovornik. Govorite slobodno. Tu vas bodo sodili po božjeji zapovedi in po cesarskih pravicah, a ne po ukazih človeških.

Predsednik. Po božjih zapovedih in cesarskih pravicah.

Herman. Po dokazih!

Sodnik. Moreš li koga imenovati, ki bi za te pričal?

Veronika. Nikogar! Sama sem in zapuščena, in lahko bi umrla, samo nečem umreti po nedolžnem. Ker jaz nisem čarovnica, nisem v nobenej zvezi s peklenkim vragom, ne znam nič nego moliti in jokati. Laž je in krivo pričanje je,

kar so govorili zoper mene. Nečem umreti! Ni res, da sem ga jaz preslepila, da sem ga očarala. Ljubila sem ga, ker sem mislila, da me on ljubi. Če je bila ta misel greh in ljubezen greh, obsodite me, a sicer ne pustite me umoriti, če sodite po božjej in cesarskej zapovedi, kajti nedolžna sem. Če sem grešila, pokore mi je dano dovolj, o Bog, več kot dovolj, ker vzeto mi je vse, kar sem ljubila. Pustite me še živeti, da se spokorim še bolj in da morda še dočakam, da se mi povrne vsaj malo sreče, malo, malo sreče.

Herman. Bode li brž sodba? Čemu še dalje čas tratimo. Dokazila so končana?

Predsednik. Dokazila so končana. Sodniki se bodo posvetovali in bodo sodbo izrekli. (Otide sè sodniki na levo.)

Drugi prizor.

Prejšnji brez sodnikov. Janko.

Janko (rine skozi sluge na levo). Še je čas. Jaz hočem pričati.

Veronika. Janko, ti tu? Beži od tod, od mene proč! Dolžé me, da sem čarovnica, ljudje kažejo za menoj, tudi zate je nevarno pri meni.

Herman. Kaj hoče ta?

Janko. Pričati za njo.

Herman. Prekasno je, vrzite ga ven!

Janko. Nihče naj se me ne dotakne, komur je zdrava koža ljuba! Če se tukaj sodi po cesarskeji zapovedi in ne pe Celskeji samovolji, rečem ti v obraz, stari, kruti mogotec: ti si priče zoper Veroniko Deseniško najel in plačal, ti si strahoval vse ljudi, da neče nihče za pravico oglašiti se, vsak se tebe boji. A jaz se te ne. Ti si podmitnik. Kje je cesarski sóđ, da pričam.

Herman. Ha, kdo se drzne tukaj z menoj takó govoriti, z gospodarjem sodišča! Primate ga! Orožje mu vzemite!

Veronika (postavi se pred Janka). Ne, pustite ga, le tega pustite. Jaz sama rada izpovem, vse izpovem, jaz sem res čarovnica, le njega izpustite!

Herman. Čujte!

Ljudstvo. Sama izpoveduje! — Čarovnica!

Janko (prestrašen). Kaj govoriš?

Veronika. Za tebe prijatelj! Glej, ti si v svojo nesrečo sem prišel; vse je nesrečno, kar v dotiko z menoj pride. Beži, beži proč. Uže sem bila upanje dobila, da me oprosté sodniki, ki so lepo z menoj ravnali pri izpraševanji, a sedaj, ko si ti prišel, slutim, da sem izgubljena, in ti bi bil z menoj, če me ne pustiš.

Janko. Pričati hočem za te. Podmitili so priče, goljufá Celján!

Veronika. Ne, ne! Ne vidiš li, da me je zapustilo vse, da niti moža ni tukaj za me pričat, ki sem vse žrtvovala, vse — tudi tebe. Janko, prijatelj, beži proč! Janko, prijatelj, beži proč! Jaz nečem, da bi še tvoje nesreče kriva bila. Zastonj je prosi onega moža, zastonj je dokazovanje in pričanje pri njem.

Herman. Kaj je rekel?

Janko. Da si priče podkupil, stari grešnik, in da svojej hčeri, tej Veroniki z Desenic, po življenji strežeš s krivimi pričami zoper božjo in človeško pravdo.

Herman. On nas zasramuje. Primate ga in orožje mu vzemite.

Janko. Meni? (Izdere meč.)

Herman. Pobijte ga! (Hlapci Janka napadejo, brani se; jeden ga zabode od zadaj, on pade.) H ⊗

Janko. Če se ne morem maščevati za te, umrjem s teboj, Veronika, ki mi ni bilo dano živeti s teboj, umrjem s teboj, kajti tudi ti padeš, on ti ne prizanese, on je tvojo smrt zaprisegel, ...

Veronika. S teboj, da s teboj umrem. Ti si dal življenje za me nevrednico, in vender sem ti za dobro samo hudo povračevala, ne poznala te.

Janko. Ljubil sem te, za menoj umreš i ti.
(Umrje.)

Veronika. O Bog!

Tretji prizor.

Prejšnji. Zagovornik sè sodniki in njih predsednikom.

Zagovornik. Blagor ti, pravico si dosegla!

Predsednik. V imeni božje zapovedi in cesarske pravice izreka sodišče končno sodbo, da Veronika Deseniška, ki sedaj v pričo tu stoji pred sodbo, ni kriva izvrševanega copranja, ker ni bilo jasno dokazano, da bi bila prestopila božje ukaze, vero zatajila in s hudičem v zvezi ljudem na duši in telesu škodovala. Zato je cesarsko krvavo sodišče pravdo sodilo in Veroniko Deseniško oprostilo.

Sodniki. Amen.

Herman. A mi, grof Celjski in Zagorski, ban hrvatski in gospodar v Celji, sodimo in izrečemo: ta sodba je ničeva in neveljavna. Toženica je ravnokar sama priznala, da je res čarovnica, zato jo mi obsojemo na smrt!

Predsednik. Vi odgovarjate pred cesarjem.
(Potem se sodišče klanja.)

Zagovornik. Ona je sama priznala?

Herman. Vsi ti navzočni so čuli, da je priznala. Za to je obsojena na smrt!

Veronika. Obsojena! Da, priznam, da je vse nesrečno, kar z menoj v dotiko pride. Zatorej hočem umreti in umrem. A ti, ki si kriv moje smrti in moje nesreče, ki si me žrtvoval svoje rodbinskej častilakomnosti in svojemu ošabnemu imenu, nisi svojega roda s tem rešil. Tudi za tvoj rod pride dan, ko bodo peli:

grofi Celjski so bili,
a ni jih več nigdar! —

Jaz tebe in tvojo slavo proklinjam!

Herman. Odvedite jo!

(*Zagrinjalo pade.*)

Konec.

Konec. Ona je sama prava
 žena. Vsi si mislijo, da je pri-
 zna. Na to je obsojena in smrti
 Konec. Obsodena! Da, priznam, da je vse
 resnica, kar v meni v dotiko pride. Natoraj
 hočem umreti in umreti. A ti, ki si živ in je
 smrti in moje resnici, ki si res žrtvoval svoje
 radniške veseljakomosti in svojemu ožbiemu
 in čim nič svojo voljo s tem reši. Tudi za svoj
 rod pride, da ne bodo bili.

Konec. Ona je sama prava
 žena. Vsi si mislijo, da je pri-

Jaz pač in tvojo silo priključim!
 Konec. Obsodena!

(Svojim prijateljem)

Konec